

Innehåll

1 Åtgärder för att främja ett hållbart skogsbruk.....	2
1.1 Förslag till kyrkomötesbeslut	2
1.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen.....	2
1.3 Ärendet och dess beredning.....	3
1.3.1 Utredningen Kyrkan och skogen – Ansvar, handling och hopp.....	3
1.4 Bakgrund	3
1.4.1 Prästlönetillgångarna.....	3
1.4.2 Kyrkostyrelsens tillsyn över förvaltningen	6
1.4.3 Färdplan för klimatet.....	6
1.4.4 Försoningsprocessen med samerna	6
1.4.5 Kyrkomötets behandling av frågor med relevans sedan 2000	7
1.4.6 Jämkning av kostnader och intäkter genom utjämningsystemet	8
1.4.7 Samhällets krav på skogsförvaltning.....	9
1.4.8 Skogsbruk och dess nyttor	10
1.5 Överväganden och förslag.....	12
1.5.1 Kyrkostyrelsens utgångspunkter	12
1.5.2 Förändrad balanspunkt i prästlönetillgångarnas förvaltning.....	14
1.5.3 Delaktighet i och inflytande på markförvaltningen.....	24
1.5.4 Styrning, tillsyn och uppföljning av förvaltningen	32
1.5.5 Kyrkostyrelsen avser att arbeta tillsammans med stiftens för att stärka genomförandet	
38	
1.5.6 Ekonomisk utjämnning	42
1.5.7 Inriktning för skogsförvaltningen	44
1.6 Ikraftträdande	52
1.7 Konsekvenser	52
1.8 Kommentarer till bestämmelsen i kyrkoordningen	52

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll Fel! Bokmärket är inte definierat.

Åtgärder för att främja ett hållbart skogsbruk

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att xx ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

xx kap.

xx §

Xx

Xx

xx

Detta beslut träder i kraft den xx.

Ärendet och dess beredning

Med bifall till Förvaltarekapsutskottets hemställan i betänkandet F 2021:1 beslöt 2021 års kyrkomöte att ge kyrkostyrelsen i uppdrag utreda hur kyrkoordningens bestämmelser ska utformas för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt och andligt hållbar skogsförvaltning som möjligt med beaktande av bland annat mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimatet samt överväga hur detta bäst redovisas. Kyrkomötet uppdrog vidare till kyrkostyrelsen att med anledning av uppdraget återkomma till kyrkomötet med förslag på ändrade kyrkoordningsbestämmelser.

Kyrkostyrelsen beslutade om direktiv för en utredning i december 2022.

Utredningen Kyrkan och skogen – ansvar, handling och hopp lämnades till kyrkostyrelsen i september 2024. Utredningen sändes på remiss till samtliga församlingar och stift, till samiska organisationer, Svenska Kyrkans Unga och Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation i november 2024. När remisstiden gick ut i februari 2025 hade 285 församlingar/pastorat och alla stift inkommit med remissyttranden.

Därutöver hade 989 yttranden inkommit. En tredjedel av dessa yttranden kom från andra organisationer och två tredjedelar från enskilda.

Utredningen Kyrkan och skogen – Ansvar, handling och hopp

Avsnittet kommer att bearbetas ordentligt.

Inför kyrkomötet 2021 inkom flera motioner om hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk, särskilt gällande prästlönetillgångarnas förvaltning. Läronämnden påpekade i sitt yttrande att medvetenheten om skapelsens integritet och människans förvaltarekap har ökat, vilket motiverade en översyn av kyrkoordningens kapitel 46. Syftet var att uppnå långsiktig ekologisk, ekonomisk, social och andlig hållbarhet.

Förvaltarekapsutskottet avlog i betänkande F 2021:1 de flesta motionerna 2021 men ansåg att kyrkoordningen behövde en tydligare inriktning mot hållbart skogsbruk i linje med kyrkans värderingar. Nuvarande bestämmelser fokuserar på effektivitet utan att uttryckligen betona hållbarhet. Utskottet stödde läronämndens syn på att en teologiskt motiverad översyn var nödvändig. Det ansåg också att förvaltningen bör kunna anpassas till forskningsrön och möjliggöra utforskning av nya, långsiktigt hållbara modeller, även om det innebär temporära ekonomiska förluster.

Därför föreslog utskottet att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att utreda hur kyrkoordningen kunde ändras för att säkerställa en mer hållbar skogsförvaltning med hänsyn till mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimat. Kyrkomötet biföll detta och beslutade att kyrkostyrelsen skulle återkomma med förslag på nödvändiga ändringar.

I december 2022 fastställde kyrkostyrelsen direktiv för utredningen. Under kyrkomötena 2022 och 2023 inkom nya motioner om bland annat naturnära skogsbruk, skadedjur, klimatnytta och hyggesfritt skogsbruk. Dessa avslogs med hänvisning till den pågående utredningen.

Sammanfattningsvis initierades utredningen för att anpassa Svenska kyrkans skogsförvaltning till nutida krav på hållbarhet, med teologiska och praktiska grunder, och den fortsätter att vägleda beslutsfattandet i skogsfrågor. Utredningen överlämnades till kyrkostyrelsen i september 2024.

Bakgrund

Prästlönetillgångarna

Avsnittet kommer att kompletteras

Specialreglerad egendom – skog, jord, fond

Prästlönetillgångarna, vilka består av skogsmark, jordbruksmark och fond, är en specialreglerad egendom som ursprungligen tillkom som en del av prästernas – och även kyrkomusikernas – avlöning. De fick disponera över avkastningen från fast egendom som i huvudsak tillkommit genom gåvor och donationer från enskilda eller genom andra tillskott från församlingsbor och som ställts till förfogande för detta speciella kyrkliga ändamål. Denna avkastning utgjorde alltså en del av prästens lön och egendomarna varifrån avkastningen kom ifrån kom därför att kallas för prästlönetillgångar.

Inför relationsändringen övervägdes olika lösningar för den kyrkliga egendomen. I stället för att ge Svenska kyrkan äganderätt till prästlönetillgångarna, valde staten att lagstifta om egendomen. Beslutet fattades mot bakgrund av prästlönetillgångarnas ursprung, karaktär och omfattning. I syfte att bibehålla egendomens stiftelseliknande karaktär fastslogs därför genom lag att prästlönetillgångarna ska förvaltas av Svenska kyrkan såsom självständiga förmögenheter.

Egendomen regleras i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan och lagen (1998:1592) om införande av lagen om Svenska kyrkan. Däri framgår att prästlönetillgångarna har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse och att Svenska kyrkan ska förvalta tillgångarna. Vidare framgår att staten får besluta om tillsyn av förvaltningen. Endast avkastningen från förvaltningen får användas och ska gå till den kyrkliga verksamheten.

Historiskt uppfyllde prästlönetillgångarna bäst ändamålskravet genom att avkasta produkter till den då rådande naturhushållningen. I och med att penninghushållning successivt infördes och varor och tjänster värderades i pengar har förvaltningen av prästlönetillgångarna haft en ekonomisk inriktning. Under vissa tider har detta dock inte alltid understrukits. Exempelvis var reglerna för jordbrukens förvaltning länge inriktade på att mer tillgodose behovet av byggnationer och att vårda dessa än att sikta mot uppsatta ekonomiska mål. Däremot var skogens förvaltning inriktad mot ”bästa möjliga ekonomiska resultat”.

Prästlönetillgångarna bidrar årligen med ca 500 miljoner kronor till kyrkans verksamhet och dess marknadsvärde uppskattas idag till 42 miljarder kronor. Av vinsten som delas ut går hälften till församlingar som har andel i tillgångarnas avkastning. Den andra hälften av utdelningen bidrar till finansieringen av det kyrkliga utjämnningssystemet, vars syfte är att alla församlingar ska ha möjlighet att fullgöra sin grundläggande uppgift och kunna ta ansvar för sina kyrkobyggnader.

Svenska kyrkans uppdrag att förvalta prästlönetillgångarna har reglerats närmare genom kyrkoordningen. Enligt kyrkoordningen ska prästlönetillgångarna, mot bakgrund av dess historiska perspektiv, förvaltas så effektivt som möjligt och på ett sätt så att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning. Förvaltningen ska ske på ett etiskt försvarbart sätt och vara förenlig med kyrkans grundläggande värderingar. I förvaltningen ska även naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen beaktas. Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna. Vidare har förvaltningen av egendomen delegerats till stiftet. Kyrkostyrelsen har tillsyn över stiftets förvaltning av prästlönetillgångarna och ska årligen samråda med stiftet om denna förvaltning.

Prästlönetillgångarna förvaltades, även före relationsändringen, på regional nivå genom de i dåvarande kyrkolagen reglerade egendomsnämnderna. Ursprungligen låg dock förvaltningen av egendomen på prästen och senare på olika myndigheter i varierande omfattning. Både domkapitel och länsstyrelse har haft sådana uppgifter. Genom 1932 års boställsordning uppdrogs förvaltningen åt pastoraten. 1972 överfördes ansvaret för förvaltningen av skogsmarken till stiftsnämnderna (senare egendomsnämnderna). Pastoraten förvaltede fortsatt jordbruksmarken och prästlönefonden fram till 1995, när även de tillgångsslagen överläts till egendomsnämnderna.

Det är viktigt att notera att Svenska kyrkan även innehar andra marker än de som ingår i prästlönetillgångarna. Bland annat ingår det marker i den egendom som är avsatt att finansiera Lunds domkyrka. En del församlingar och pastorat äger också marker som de förvaltar självständigt. Dessa tillgångar har i regel tillfallit kyrkan genom donationer eller köp med full äganderätt. Dessa egendomar

behandlas inte i denna skrivelse och omfattas inte av bestämmelserna om prästlönetillgångar i kyrkoordningen – och de häri föreslagna ändringarna i dessa bestämmelser.

Förvaltningen av skogsmark

Totalt uppgår den förvaltade markarealen till cirka 534 000 hektar, 1,3 procent av Sveriges landareal, varav den produktiva skogsmarksarealen utgör 468 000 hektar skogsmark samt betes- och åkermark om 46 000 hektar. Den förvaltade arealen motsvarar ungefär en yta stor som Dalsland. Årlig avverkningsvolym har de senaste åren i genomsnitt varit ca 1,6 miljoner kubikmeter, vilket motsvarat ca 70–80 procent av den årliga tillväxten. Andelen av skogsmarken som är frivilligt avsatt för naturvårdsändamål ökar och var 13 procent 2024. Ytterligare en procent är formellt avsatt produktivt skogsmark. På tre procent av arealen bedrivs hyggesfritt skogsbruk. Förädling av virke från skogsbruket bidrar, längs förädlingskedjan, till sysselsättning för ca 2 000 personer i Sverige. Huvuddelen av slutprodukterna exporteras. Utifrån prästlönetillgångarnas ”andel” av svensk export bidrar virke från Svenska kyrkans skogar till ett exportvärde på mer än 3 miljarder kronor (2022).

Prästlönetillgångarna är fristående, självägande juridiska personer som förvaltas av respektive stift. Stiftelsen är genom egendomsnämnder eller egendomsutskott förvaltningsansvariga för prästlönetillgångarna inom det egna stiftet och därmed finns det ingen central förvaltning. Det finns trots det många gemensamma nämndare och stiftens samarbetar om till exempel skogsbrukscertifiering, forskningsprojekt och vissa utbildningar.

Alla stift är certifierade, antingen genom FSC® (Forest Stewardship Council®) eller både PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) och FSC®. De flesta av stiftens har sin certifiering via Stiftens Egendomsförvaltningars Förening, (STEF), medan några har hela (Göteborgs stift) eller delar (Linköping och Lund stift, PEFC) av sin certifiering via Södra Skogsägarnas certifieringsparaply. Aktuella standarder och mer information om certifieringssystemen finns på hemsidorna (se.fsc.org/se-se och www.pefc.se). Förutom skogsbrukscertifikaten har förvaltningarna genom STEF ett ledningssystem som är certifierat enligt ISO 14001. Ledningssystemet innehåller gemensamma rutiner, system för uppföljning och en skötselhandbok. Standarderna och skogsbrukets branschgemensamma målbilder för god miljöhänsyn finns inarbetade i rutiner och uppföljningar och ledningssystemet utgör ett ramverk för stiftens skogsskötsel. Utöver gemensamma rutiner och dokument finns lokala rutiner och instruktioner för de delar som inte lyfts in i det gemensamma systemet eller där det behövs lokala eller regionala anpassningar. Prästlönetillgångarna är genom STEF aktiva i båda systemen och är engagerade i både FSC® Sverige och Svenska PEFC.

Arbetet med naturvård och biologisk mångfald sker på flera olika sätt, till exempel genom olika former av skydd, genom riktade åtgärder och genom generell hänsyn vid skogsbruksåtgärder. De riktade åtgärderna kan vara arbete med specifika arter, till exempel vitryggig hackspett eller sandödlor, som ingår i åtgärdsprogram. Det kan också handla om naturvårdsbränning eller återställande av våtmarker.

Vid alla skogsbruksåtgärder arbetar stiftens med generell hänsyn, vilket innebär att olika hänsynskrävande biotoper, kantzoner och trädgrupper lämnas, att naturvärdesträd och andra träd med förutsättningar att bli naturvärdesträd sparas samt att död ved lämnas och skapas. Den generella hänsynen anpassas efter platsen för att förstärka hänsyn till en viss art eller som hänsyn till särskilda markförhållanden. Skogsbruket är ståndortsanpassat, vilket betyder att trädslag som är lämpliga för markförhållandena på platsen gynnas. Eftersom viltbete försvårar etablering av framför allt tall och lövträd så har man över tid sett att andelen gran, som planterats på marker som egentligen är mer lämpliga för tall eller lövträd, har ökat. Med anledning av detta är stiftens engagerade i olika projekt för att i större utsträckning kunna etablera det för platsen bästa trädslaget. Genom att arbeta med skogsbrukscertifiering och med målbilder för god miljöhänsyn kan arbetet med hänsyn till naturvård och biologisk mångfald ske på ett systematiskt sätt. Ett certifierat skogsbruk handlar också om att ta hänsyn till sociala värden. Det görs exempelvis genom samverkan med andra intressenter vid olika skogsbruksåtgärder och hänsynstagande till rennäringen där den finns.

Kyrkostyrelsens tillsyn över förvaltningen

Kyrkostyrelsen har enligt kyrkoordningen sedan 2010 i uppdrag att utöva tillsyn över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna och kan vid behov utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen. I tillsynen ingår råd, stöd och hjälp i frågor som rör förvaltningen. Tillsynen har bland annat tagit sig uttryck i samordning i skattefrågor, tolkning av lagar och bestämmelser, rådgivning i kapitalförvaltningsfrågor och sedan ett par år tillbaka finns en senior policyrådgivare i skogsfrågor anställd på nationell nivå. Kyrkostyrelsen har också utfärdat bestämmelsen SvKB 2012:4 Kyrkostyrelsens beslut om placering av balanserade vinstmedel från förvaltning av prästlönetillgångar, som föreskriver att sådana vinstmedel ska placeras med iakttagande av största möjliga trygghet mot nominella förluster och marknadsmässig avkastning.

Prästlönetillgångarna ska enligt kyrkoordningen förvaltas så effektivt som möjligt så att de ger bästa möjliga totalavkastning och förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt. Mot den bakgrunden framställs på nationell nivå den årliga rapporten Samråd och tillsyn PLT 20xx, som kyrkostyrelsen fastställer. Rapporten, som årligen också delges kyrkomötets ekonomiutskott, återger bland annat det ekonomiska utfallet samt vilket miljömässigt och socialt ansvarstagande som tagits i stiftens förvaltning under det senaste året.

En viktig förutsättning för kyrkostyrelsens tillsyn är det kyrkoordningsreglerade årliga samråd som äger rum mellan kyrkostyrelsen och stiftens företrädare gällande förvaltningen av prästlönetillgångarna. Under samrådet redovisas bland annat utveckling inom aktuell forskning och andra förändringar i omvärlden som stiftens behöver beakta i förvaltningen.

Färdplan för klimatet

Hur Svenska kyrkan förvaltar skog och jord har stor betydelse för att begränsa vår klimatpåverkan. Växande skog binder koldioxid från atmosfären och skogarnas råvaror kan användas för att ersätta fossila bränslen och material. Samtidigt finns det fler mål som måste uppfyllas utöver de som kopplar till skogarnas trädutväxt och kolinbindning. Till dessa hör att bevara och utveckla skogarnas biologiska mångfald, upprätthålla sociala och kulturella värden samt att säkerställa skogsekosystemens stabilitet och anpassningsförmåga till ett förändrat klimat.

I Svenska kyrkans färdplan för klimatet finns särskilda etappmål för förvaltning av skog och mark. Det handlar bland annat om att den brukade skogens produktionspotential ska tas tillvara för ökad klimatnytta på kort och lång sikt. Aktiva åtgärder ska vidtas för klimatanpassning av jord- och skogsbruket. Det handlar vidare om ökad hållbar produktion av förnybar energi, såväl från skogsbiomassa som från sol och vind samt att verka för ökat träanvändande i byggnationer och klimatsmart byggande. Det finns även mål som handlar om att bidra till kompetensutveckling, erfarenhetsutbyten och gemensamma projekt för fossilfritt och hållbart jordbruk för gårdsarrendatorer. Vidare ska skogsbruket sträva efter fossilfrihet i skötsel och transporter. Kunskap om hur markförvaltning och skogsbruk påverkar samiska näringar ska vidareutvecklas och nödvändiga anpassningar ska genomföras i enlighet med handlingsplanen som är kopplad till Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket.

Samtidigt anger färdplanen att det finns fler mål kopplat till färdplanen som handlar om att bevara och utveckla skogarnas biologiska mångfald, upprätta sociala och kulturella värden samt att säkerställa skogsekosystemens stabilitet och anpassningsförmåga till ett förändrat klimat. Klimatförändringarna påverkar även de arktiska urfolkens livsvillkor. Förutsättningarna för att bedriva långsiktigt hållbar rennäring och andra traditionella näringar hotas.

Försoningsprocessen med samerna

Svenska kyrkans försoningsarbete med det samiska folket har pågått sedan 1990-talet. Samiska rådet i Svenska kyrkan tillkom 1996 och vid kyrkomötet år 2000 skrev biskoparna i Härnösands, Luleå och

Västerås stift en motion om att det behövde tas ytterligare steg för bearbetning av den relation och försoningsprocess som påbörjats med det samiska folket.

Konferensen Sáagastallamat 1 i Kiruna år 2011 blev sedan startskottet för det försoningsarbete som ledde till Svenska kyrkans officiella ursäkt till det samiska folket i Uppsala domkyrka den 24 november 2021 och senare i Luleå den 23 oktober 2022.

Svenska kyrkan har, efter Sáagastallamat 1, tagit viktiga steg för att rannsaka dess historiska agerande och delaktighet i statsmaktens koloniala strävanden. Ett flerårigt omfattande gransknings- och kartläggningsarbete har gjorts av forskare. Vittnesmål från äldre samer som gått i nomadskola har samlats in. Bilden av kyrkans agerande i historisk tid har klarnat på en rad områden, men en del områden behöver granskas ytterligare för att fullt ut förstå kyrkans roll och bevekelsegrunder. Materialet visar att kyrkan varit delaktig i övergrepp och kränkningar som riktat sig mot samer, deras religionsutövning, traditionella levnadssätt, språk och kultur. Konsekvenserna av kyrkans agerande påverkar än idag det samiska folket

I juni 2021 beslutade kyrkostyrelsen, efter hörande av samtliga stiftsstyrelser, att anta åtta framåtsyftande åtaganden kopplade till ursäkten. Åtagandena kan ses som övergripande mål för det fortsatta utvecklingsarbetet under perioden 2022–2031.

Tre av åtagandena har en koppling till markfrågor:

- Öka kunskapen och medvetenheten om kyrkans historiska relationer och övergrepp mot samerna och konsekvenserna av detta
- Öka kunskapen om och respekten för urfolksrättens principer inom Svenska kyrkan och i samhället
- Öka samers inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan

Därutöver finns det en indirekt koppling till åtagandet: Bidra till att stärka och revitalisera de samiska språken i Svenska kyrkans verksamhet. Det samiska språket är en viktig bärare av traditionell samisk kunskap. Urfolksspråk och traditionell kunskap är starkt sammankopplat med biologisk mångfald.

Handlingsplan utifrån åtaganden kopplade till Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket 2022–2031

En särskild nationell satsning genomförs under 2022–2031 för att stärka samiskt kyrkoliv i Svenska kyrkan och medel har avsatts för ändamålet. Nationell nivå har i dialog med stiftet tagit fram en handlingsplan för de första fem åren i detta utvecklingsarbete. Det finns fem fokusområden som bedöms som prioriterade i det fortsatta arbetet under etapp 1 (2022–2026). Ett av fokusområdena är insatser som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk och som påverkar traditionella samiska näringar. Utvärdering och rapportering av insatser gjorda under första etappen kommer att ske inför Sáagastallamat 3 år 2026. Sáagastallamat 3 kommer att fokusera på markfrågor.

Kyrkomötets behandling av frågor med relevans sedan 2000

Frågan om förvaltningen av prästlönetillgångarna har regelbundet varit uppe i kyrkomötet. Mellan 2005 och 2009 behandlades ett antal kyrkomötesärenden med fokus på hur stiftet övergripande följde kyrkoordningens bestämmelser och om det fanns anledning att utöva någon form av tillsyn över förvaltningen. År 2008 anförde Ekonomi- och Egendomsutskottet ett yttrande från 2005, i vilket utskottet framhöll att det är Svenska kyrkan som tilldelats förvaltningsuppdraget och att kyrkomötet delegerat förvaltningen till stiftet men ytterst är ansvarig för hur förvaltningen bedrivs. ”Den delegation av förvaltarskapet som kyrkomötet har lämnat till stiftet bygger på ett förtroende och en samsyn i frågan om hur det goda förvaltarskapet skall utövas.” (EE 2008:10, sid. 4) På förslag av Ekonomi- och egendomsutskottet gav 2008-års kyrkomöte kyrkostyrelsen i uppdrag att återkomma till 2009 års kyrkomöte med förslag till ändring i kyrkoordningen avseende tillsyn av stiftens förvaltning av

prästlönетillgångarna.) Kyrkostyrelsen återkom till kyrkomötet 2009 med ett förslag till en kyrkoordningsbestämmelse där det tydliggörs att kyrkostyrelsen har ett tillsynsansvar över stiftens förvaltning av prästlönетillgångarna.

Sedan 2010 har kyrkomötet åter behandlat frågan om skogsförvaltningen ett antal gånger. Det har då varit fråga om hur skogsförvaltningen faktiskt utformas, ofta utifrån olika hållbarhetsaspekter och inte minst biologisk mångfald. Kyrkomötet har återkommande hänvisat till att skogsförvaltningen är delegerad till stiftens och att frågan om hur den bedrivs därmed är en fråga för stiftens. Kyrkomötet har avslagit motionerna utifrån att man har förtroende för stiftens kompetens och för den tillsyn som kyrkostyrelsen bedriver.

Kyrkomötet har även behandlat motioner kopplat till relationen med det samiska folket som har koppling till förvaltningen av prästlönетillgångar. Krav har med jämna mellanrum ställts på Svenska kyrkan från framför allt samiskt håll på att kyrkan borde driva på staten i frågan om en svensk ratificering av Konventionen om urfolk och stamfolk, ILO 169.

I en motion till kyrkomötet 2014 (M 2014:4) föreslogs att uppdra till kyrkostyrelsen att uppvakta regering och riksdag till stöd för en ratificering av ILO 169. Kyrkomötet avslog på förslag av Kyrkolivsutskottet (Kl 2014:1) motionen och kyrkomötets avslag kom att uppfattas som att Svenska kyrkan inte ställde sig bakom kravet på ratificering av ILO 169 och stärkta samiska rättigheter.

I september 2015 publicerades rapporten *Samernas rätt att bruka Svenska kyrkans marker* författad av juristen Marie B. Hagsgård. Rapporten redovisar hur svensk lagstiftning och Sveriges redan gällande internationella åtaganden inom urfolksrätten påverkar Svenska kyrkan som förvaltare av marker.

2015 inkom en ny motion till kyrkomötet om att uppmana regering och riksdag att anta ILO 169 (M 2015:21). I kyrkolivsutskottets betänkande (Kl 2015:21) menade utskottet att Svenska kyrkan ska bidra ytterligare till att påskynda processen med en svensk ratificering av ILO-konvention nr 169. Utskottet konstaterade också att Svenska kyrkan är en stor markförvaltare och att hänsyn ska visas för samernas renskötselrätt inom kyrkans eget skogsbruk. Kyrkomötet biföll utskottets förslag att bifalla motionen.

Jämkning av kostnader och intäkter genom utjämningssystemet

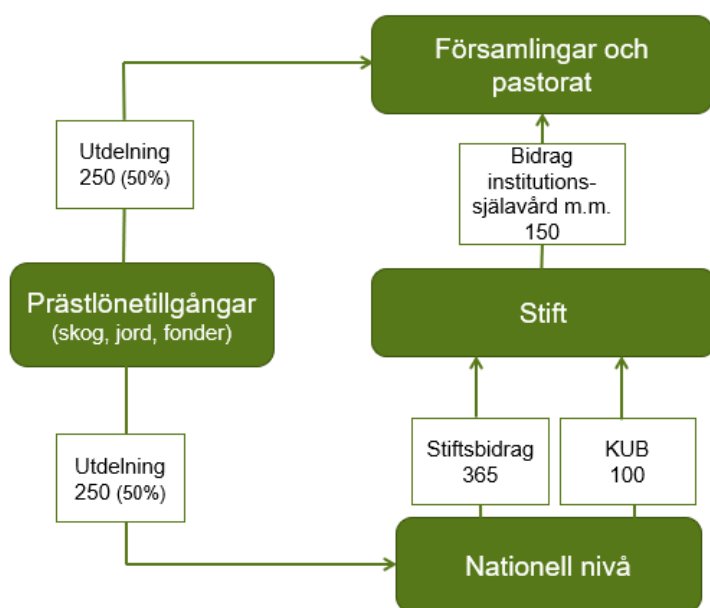
Avsnittet kommer att bearbetas

Svenska kyrkans interna utjämningssystem är en ekonomisk modell som omfördelar ekonomiska resurser så att Svenska kyrkan kan bedriva verksamhet i hela landet. Målet med utjämningen är att alla församlingar ska kunna fullgöra sin grundläggande uppgift och ta ansvar för sina kyrkobyggnader.

Nuvarande utjämningssystem

Nuvarande utjämningssystem består av en del som avser utjämning på församlingsnivå och en del som avser utjämning på stiftsnivå. Utjämningen på församlingsnivå innehåller kyrkoordningsreglerad inkomstutjämning, kostnadsutjämning och avgift för gemensam verksamhet som riktar sig direkt mot församlingar och pastorat och berörs inte närmare här. Det är utjämningssystemet på stiftsnivå som berörs av ett förändrat skogsbruk enligt utredningens förslag. Bild 1 nedan beskriver hur utjämningssystemet på stiftsnivå ser ut idag.

Bild 1. Utjämningsystemet på stiftsnivå - nuläge

Idag får andelsägande församlingar och pastorat enligt kyrkoordningen 50 procent av den utdelning som belöper på det ekonomiska utfallet från fjolårets förvaltning av prästlönetillgångar. Den andra hälften tillfaller utjämningsystemet och betalas av PLT in till nationell nivå. Utdelningen till andelsägande församlingar och pastorat bidrar direkt till de ekonomiska förutsättningarna för församlingarnas arbete med att sprida Svenska kyrkans förkunnelse. Den del av utdelningen som tillfaller utjämningsystemet bidrar till finansieringen av det årliga stiftsbidrag som stiftet enligt kyrkoordningen får. Utdelningen från PLT finansierar bara cirka två tredjedelar av stiftsbidraget, resten finansieras av nationell nivå.

Här ska också nämnas att ett kyrkunderhållsbidrag (KUB), som även det är reglerat i kyrkoordningen, ingår i utjämnningen på stiftsnivå. Det bidraget fördelas årligen av kyrkostyrelsen mellan stiftet, som i sin tur använder det till kostnader för underhåll av församlingarnas kyrkobyggnader. Detta bidrag har dock en annan finansieringskälla jämfört med stiftsbidraget. Kyrkunderhållsbidrag finansieras av avkastningen från det gemensamma kapital som förvaltas på nationell nivå.

Samhällets krav på skogsförvaltning

Nationell skogspolitik

Svenska kyrkan är genom stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna del av skogssektorn. Det innebär ett ansvar för skogspolitikens genomförande inom ramen för det så kallade sektorsansvaret. Sektorsansvaret är kopplat till skogspolitikens intention och mål och innebär att skogsbruket som grupp gör mer än vad lagen kräver. Detta ansvar som ålagts skogsbruket är en förutsättning för den relativa frihet som skogsbruket idag har när det gäller hur skogspolitikens mål nås. Det uttrycks ofta "frihet under ansvar". Det finns två mål för skogspolitik enligt regeringens proposition 1992/93:226, ett mål om att skogen ska ge hög och värdefull virkesproduktion och ett mål om att skogens miljövärden ska bevaras och utvecklas. Målen är lika viktiga och ska gå att förena. Det skogliga sektorsansvaret omfattar såväl miljö- som produktionsdelen av skogspolitik.

Produktionsmålet: *Skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.*

Miljömålet: *Skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.*

Vidare är skogsvårdslagens (1979:429) portalparagraf en viktig utgångspunkt för all skogsförvaltning: SVL 1§: *Skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls.*

Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen.

Miljöpolitiken

Det finns ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och ett antal etappmål, vilka är centrala för miljöpolitiken. Flera av miljökvalitetsmålen har kopplingar till skog. Miljökvalitetsmålet *Levande skogar* har en tydlig koppling till det skogspolitiska miljömålet men det finns också kopplingar till skog i miljökvalitetsmålen: *Levande sjöar, Myllrande våtmarker och vattendrag, Ett rikt växt och djurliv, Storslagen fjällmiljö* samt *Bara naturlig försurning*. Det finns också tydliga kopplingar till skog i miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan.

Miljökvalitetsmålet *Levande skogar*: ”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.”

Övriga politiska mål

Politikens mål för skogen ges i huvudsak av den gällande skogs- och miljöpolitiken men även andra politikområden påverkar skogen i hög grad såsom näringsliv, landsbygdsutveckling, sysselsättning och energi. Inte minst under de senaste två decennierna har den EU-gemensamma politiken inom miljö och energi kommit att indirekt påverka skogen även om skogspolitiken är en nationell angelägenhet. Därutöver har Sverige att följa internationella mål och åtaganden utanför EU-samarbetet som påverkar skogen och politikens mål för skogen.

Aktuella politiska processer som påverkar skogsbruket

För närvarande pågår flera skogspolitiska processer som kan påverka lagstiftning för skogsbruk. Den skogspolitiska utredningen ”En robust skogspolitik som ser skogen som en resurs”, slutrapporterar 31 augusti 2025. Miljömålsberedningen har i februari 2025 presenterat förslag kopplat till Sveriges åtaganden om nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF) och EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030. Vidare har artskydd i skogen utretts särskilt och ytterligare frågor kopplat till genomförande av olika EU-lagstiftningar bereds och utreds på myndighetsnivå.

Regeringen har emellertid uttalat att skogspolitikens inriktning ligger fast. Denna inriktning, med jämställda produktions- och miljömål samt principen med sektorsansvar och ”frihet under ansvar”, har gällt sedan 1993. Men inom ramen för det kan de processer som pågår leda till förändrad skogspolitik, eventuellt förankrad i riksdagen. Det gäller till exempel svensk skogspolitik i förhållande till den ”skogspolitik” som utvecklats på EU-nivå.

Skogsbruk och dess nyttor

Drivkraften för skogsbruk är i grunden den globala efterfrågan på skogsbaserade produkter, främst trävaror och pappersprodukter. Det finns två modeller för skogsskötsel, trakthyggesbruk och blädning. Alternativet är att låta skogen växa fritt, eller där man tar vad naturen ger utan långsiktig planering.

Skogsbruk är oftast den dominerande formen av verksamhet vid förvaltning av skogsmark men även andra verksamheter bidrar. Det kan handla om exempelvis försäljning av jaktarrenden, krediter för

inlagring av koldioxid samt vind- och solenergi. Även sociala värden som ”skogsturism” och försäljning av krediter för skapande av biologisk mångfald förekommer i mer marginell omfattning.

Skogen växer långsamt, men förändras ständigt. I Sverige är det främst människan som påverkar skogslandskapet och så har det på de flesta ställen i landet varit i tusentals år.

I Sverige har vi en rådande utvecklingslinje sedan tidigt 1900-tal där skogslandskapet har formats av planerat skogsbruk med ökande virkesförråd som uttalad målsättning. Såväl tillväxten som avverkningsnivåerna har därför kunnat öka. Sedan den nuvarande skogsvårdslagen 1993 har betydligt mer omfattande naturvårdsinsatser tillkommit, varför naturvärdena åter börjat öka. Detta tar dock tid då skogsbruket fortfarande jobbar med de skogar – ofta monokulturer – som anlades före den nya skogspolitikens tid.

Det globala perspektivet – skogen bidrar till klimatsmart nytta i hela världen

Avsnittet kan komma att kompletteras utifrån Act Svenska kyrkans perspektiv

Det skogsbruk som bedrivs inom av stiftens förvaltningar kan sägas vara en integrerad del av Sveriges skogsnäring. Sveriges 27 miljoner hektar skogsmark motsvarar mindre än en procent av världens skogsmark. Sverige är emellertid en betydligt större skogsbruksaktör än vad som motsvaras av andelen av världens skogsmark. Så har det varit under lång tid. Av världens totala avverkning står Sverige för ca fyra procent. Av handeln med skogsindustriprodukter är vårt lands andel över 10 procent. Sverige är efter Kanada världens näst största exportör av skogsindustriprodukter. Av de skogsindustriprodukter som tillverkas i Sverige exporteras mer än 80 procent. Med andra ord är det den globala efterfrågan på produkter från skogen som driver skogsbruket, även Svenska kyrkans.

Marknaderna för skogens produkter förändras över tid. Råvara från skogen har alltid använts men till olika ändamål. En långsiktig trend är att andelen brännved minskar medan mer förädlade produkter ökar. I mindre utvecklade länder är fortfarande brännved ofta det allra vanligaste användningsområdet. I Sverige som har en väl utbyggd förädlade industri är andelen brännved liten medan mer förädlade produkter utgör en stor andel.

Under efterkrigstiden har andelen av världsekonomin som baseras på förnybara material (tex. trä) och förnybar energi minskat kraftigt till förmån för det icke förnybara (fossilbaserade). Klimatomställningens stora och viktiga utmaning är att upphöra med beroendet av fossilbaserade material och fossil energi. Förnybara material från skogen är en möjlighet i denna omställning. Det finns stora möjligheter att utveckla bättre och nytt material från skogsråvara. Vi har redan sett hur byggande i trä har tagit tekniska steg framåt och hus med trästomme ökar marknadsandelar i många länder världen över. Vedbaserade textilier som kan ersätta fossila ökar, olika vedbaserade kemikalier och material hittar nya användningsområden i allt från batterier till nya innovativa förpackningslösningar. Sverige har varit ett föregångsland när det gäller att effektivt nyttja energi från skogen. Inte minst avverkningsrester till värmeverk har möjliggjort att vi är i det närmaste helt oberoende av oljeeldning. Förmågan att skapa långsiktigt hållbara produkt- och energisystem på förnybara råvaror är centralt för verklig långsiktig klimatnytta och hållbara samhällen framöver. För att klara av att bryta beroendet av fossila material och fossil energi behöver vi alla konsumera klokare, sannolikt mindre per person. Men världen kommer trots det att behöva byggmaterial, förpackningar och energi. Dessa nyttigheter kan till större del än idag komma från skogen.

Utan hänsyn till konjunkturer och framtida efterfrågeutveckling

Skogsbruk är en konjunkturkänslig verksamhet och lönsamheten varierar relativt mycket över tiden. Det är virkespriserna som spelar störst roll för lönsamheten. Ungefär 60 procent av skogsbrukets intäkter kommer från försäljning av timmer, 30 procent från försäljning av massaved medan resten är intäkter från försäljning av energisortiment. Det är alltså varierande virkespriser som påverkar nettot mest. Historiskt sett har timmer- och massavedpriserna följt varandra relativt väl och förstärker därmed varandra snarare än kompenserar.

De senaste åren har särskilt virkespriserna ökat kraftigt och är nu på de högsta nivåerna, i reala termer, sedan åtminstone 50 år. Samtidigt har kostnaderna reellt sett ökat varför den totala lönsamheten inte ökat på motsvarande sätt.

Det är ett komplext orsakssamband som påverkar lönsamheten i skogsbruket. *Priset* på virket bestäms av efterfrågan och utbud.

Efterfrågan bestäms av den globala efterfrågan på skogens slutprodukter, relativ konkurrenskraft för industrin i Sverige samt industrikapacitetens utveckling i Sverige och östersjöområdet. Utbudet bestäms av skogstillståndet, hur mycket avverkningsmogen skog som finns inom ett område, skador på skogen, skogsägarnas avverkningsvilja mm. Sedan den nuvarande skogspolitiken infördes i början av 90-talet har successivt ökande avsättningar för naturhänsyn (naturreservat, frivilliga avsättningar, allmän hänsyn mm) minskat den areal som är tillgänglig för virkesproduktion och därmed utbudet.

Kostnaderna för skogsbruket påverkas av inflationen och teknikutvecklingen samt ökande kostnader för hänsyn mm. Kostnadsutvecklingen i skogsbruket hade en gynnsam utveckling till och med 90-talet då produktiviteten snabbt ökade i skogsbruket, främst på grund av mekaniseringen. Därefter har produktiviteten planat ut och kostnadsutvecklingen varit mindre gynnsam.

Kyrkostyrelsen tar i sina överväganden i denna skrivelse inte hänsyn till konjunkturutvecklingen eller hur intäkter och kostnader som Svenska kyrkan inte rör över utvecklas.

Överväganden och förslag

Kyrkostyrelsens utgångspunkter

Gud är närvarande i skapelsen, i medmänniskan och i oss människor. Vi lever i relation till och är beroende av helheten, som del av hela skapelsens väv. Svenska kyrkan kan visa väg i denna helhetssyn genom att förvalta och bruka skog och mark med andlig, social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet i en balanserad och relationell helhet.

Andlig hållbarhet

I *Ett biskopsbrev om klimatet* skriver biskoparna: "Klimatkrisen är sannolikt den största gemensamma utmaningen som mänskligheten någonsin stått inför. Den påverkar oss alla som lever under samma himmel, på samma jord ... Vi måste alla ompröva vårt sätt att tänka kring livsstil, välfärd, hållbarhet och rättvisa: för skapelsens skull, för livets skull, för våra barnbarns och deras barnbarns skull." (s 13) I slutet av biskopsbrevet uppmanar biskoparna Svenska kyrkans församlingar, stift och nationella nivå att "låt(a) en teologiskt reflekterad syn på skapelsen prägla den ekonomiska förvaltningen av aktier, skog och mark för att minska klimatpåverkan och påskynda klimatomställningen." (s 95)

Denna teologiskt reflekterade syn på skapelsen fångas i uttrycket *andlig hållbarhet*. Talet om andlig hållbarhet är rotat i Bibelns sätt att beskriva skapelsen och människan. Till denna teologiska grund hör att allt som finns är skapat och älskat av Gud, att skapelsen är en gåva från Gud genom vilken Gud möter oss och ger sig till känna, att människan har ansvar att förvalta jorden men inte är dess centrum. För att vår förvaltning ska vara andligt hållbar behöver därför ett antropocentriskt perspektiv, där människan är alltings centrum, ersättas av ett bibliskt förankrat skapelseorienterat perspektiv, vilket fogar oss samman med den övriga skapelsen och med kommande generationer.

Andlig hållbarhet handlar om det som görs på lång sikt. Det innebär en kritik av kortsiktiga intressen och en kallelse till livsstilsförändringar och till ett förvaltarskap som gagnar det gemensamma goda. En andligt hållbar förvaltning föds ur ett förhållningssätt gentemot skapelsen präglad av vördnad och varsamhet, förundran och tacksamhet.

Kyrkoordningen som vägledning och riktning

Ett gott förvalterskap innebär att ta hänsyn till och balansera samtliga fyra hållbarhetsdimensioner; andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Kyrkostyrelsen anser att Svenska kyrkans skogsbruk behöver utvecklas för att önskad hållbarhet i förvaltningen ska uppnås. Ett förändrat agerande behövs därmed för att bättre bidra till den omställning som krävs av samhället. Andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet ska balanseras i förvaltningen. Kyrkoordningen behöver därför ändras.

Kyrkoordningen ska innehålla utgångspunkter och vägledning för hur den framtida förvaltningen ska vara andligt, ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar men inte i detalj reglera hur skog och jord ska brukas.

Förvaltningen av Svenska kyrkans skog är en angelägenhet för samhället

Svenska kyrkan är som betydande skogsförvaltare en del av skogssektorn tillsammans med övriga skogsbruket och staten. Det innebär ett ansvar att bedriva skogsbruket enligt vissa ramar som samhället sätter upp genom politiken. I ansvaret ligger också en möjlighet att utveckla det skogsbruk som bedrivs, både till nytta för Svenska kyrkans ekonomi och för att bidra till den omställning som nu krävs av hela samhället. Svenska kyrkan ska, genom förvaltningen av prästlönetillgångarna, vara en tydligt ansvarstagande aktör i skogsbruket. Kyrkostyrelsen delar den utgångspunkt som formuleras i skogsvårdslagens portalparagraf att skogen är en nationell resurs. Skogen har varit en resurs för kyrkan sedan medeltiden och därvid skapat stora värden och bidragit till förkunnelse.

Förhållande till andra inomkyrkliga processer

Färdplan för klimatet

Svenska kyrkans färdplan för klimatet är en gemensam klimatstrategi för hela Svenska kyrkan och svarar på biskoparnas uppmaningar i Ett biskopsbrev om klimatet. Förvaltning av skog och mark spelar en viktig roll i klimatomställningen och bidrar till genomförandet av färdplanen. Därmed utgör Svenska kyrkans skogsbruk, och således den här skrivelsen, en viktig del av klimatarbetet.

Förslagen i den här skrivelsen ska vara i linje med och stödja det som svenska kyrkans skogsförvaltningar åtagit sig enligt färdplanens etapp 2 samt utgöra inriktning i arbetet med framtagande av etapp 3.

I en vidare mening är utvecklingen av Svenska kyrkans skogsbruk en viktig del av hela kyrkans hållbarhetsarbete.

Ursäkten till det samiska folket

Inom ramen för Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket bedrivs arbete i enlighet med åtta åtaganden som ska förverkligas under perioden 2022-2031. Arbetet bedrivs i två etapper, där den första som pågår mellan 2022-2026 bland annat har fokus på insatser som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk och som påverkar traditionella samiska näringar. Delmålen handlar om att öka kunskap om historiska relationer kopplat till mark och vatten samt att öka kunskapen om hur kyrkans nuvarande markförvaltning och skogsbruk påverkar samiska näringar och att utifrån denna kunskap överväga insatser för att utveckla långsiktigt hållbara former för samisk inflytande samt för att beakta urfolksrättens principer i förvaltningen.

Förslagen i den här skrivelsen ska bidra i arbetet med den officiella ursäkten till samerna och de åtaganden som är gjorda inom ramen för ursäkten.

Utgångspunkter för den fortsatta utvecklingen av Svenska kyrkans skogsbruk

Genom denna skrivelse läggs grunden för arbetet med den fortsatta utvecklingen av förvaltningen av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen avser att följa upp detta arbete inom ramen för en utvecklad

tillsyn. Förvaltningarna och övriga närmast berörda inom Svenska kyrkan kommer att involveras. Processen ska präglas av dialog och tillit. Till de frågor som nu tas vidare hör *hur* mer i detalj skogen ska förvaltas. Det handlar bland annat om frågor kring skogsbruksmetoder, avsatt skogsareal, hänsyn till biologisk mångfald och kulturmiljövärden samt klimatanpassning. Det handlar också om hur tillsynen genom samråd och uppföljning ska utvecklas och bli mer ändamålsenlig. Avsikten är att utveckla en tillitsbaserad tillsyn som jämfört med idag innefattar mer strategiska frågeställningar och innehålla tydligare återkoppling av strategisk art till förvaltningarna. För att kunna göra denna återkoppling är det enligt kyrkostyrelsens uppfattning lämpligt att varje stift tar fram verksamhetsnära mål som relaterar till visionen och hållbarhetsdimensionerna. Utan tydligt satta mål blir det svårt för kyrkostyrelsen att följa upp egendomsförvaltningarna på ett meningsfullt sätt.

Kyrkostyrelsen välkomnar, liksom utredningen, fortsatt ökad samverkan och dialog mellan stiftens samt mellan nationell nivå, stift och församlingar. Förutom att det bedöms underlätta genomförandet av förslagen till kyrkoordningsändringar och de intentioner i övrigt som kyrkostyrelsen har enligt denna skrivelse bedöms det leda till större förståelse för varandras roller och minskar risken för konflikter orsakade av missförstånd eller olika tolkningar. Kyrkostyrelsen noterar en positiv utveckling under senare år, inte minst när det gäller samverkan mellan stiftens förvaltningar men även när det gäller samverkan med nationell nivå.

Förändrad balanspunkt i prästlönetillgångarnas förvaltning

Under detta avsnitt redogörs för kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen avseende ett förändrat ställningstagande i förvaltningen av prästlönetillgångarna.

Juridisk kommentar: Vi behöver fortsatt utreda/diskutera om vi i utformningen av portalparagrafen ska ange andlig hållbarhet som en självständig hållbarhetsdimension jämte ekologisk, social och ekonomisk – eller om det är en dimension som vid tillämpningen av de övriga dimensionerna ska genomsyra bedömningar/avväganden (jfr teologiskt reflekterande syn) och ge oss det kritiska förhållningssättet till hur vi balanserar hållbarhetsdimensionerna och besvarar frågan ”varför?”. I en bestämmelse, som ska tolkas och tillämpas, är det viktigt att vi kan konkretisera innebörden av rekvisiten i paragrafens lagkommentar.

Fyra hållbarhetsdimensioner bör prägla förvaltningen

Kyrkostyrelsens förslag: Prästlönetillgångarna ska förvaltas så effektivt som möjligt och på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar. Andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet ska balanseras i förvaltningen. Nuvarande skrivning om att prästlönetillgångarna ska förvaltas på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning utgår.

Ändrad paragraf: 46 kap. 3 § första stycket kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen föreslår att prästlönetillgångarna ska förvaltas ändamålsenligt och resurseffektivt. Andlig, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet ska säkerställas i förvaltningen. Utredningen föreslår därigenom att den nuvarande skrivningen om bästa möjliga uthålliga totalavkastning ska utgå.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 267 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 96 som tillstyrker och 77 som tillstyrker delvis, medan 84 avstyrker förslaget. Därutöver är det 10 som inte har någon uppfattning.

Av stiftens är det fyra som tillstyrker utredningens förslag, medan sex stift tillstyrker delvis. Tre av stiftens avstyrker förslaget. En majoritet av stiftens ser positivt på att inkludera hänsyn till samtliga hållbarhetsdimensioner. *Stiftsstyrelserna i Lund, Skara och Göteborg* påtalar dock att ändamålet med

prästlönetillgångarna enligt 9 § lagen om Svenska kyrkan är att ”bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse” och ställer sig kritiska till utredningens förslag om en ”ändamålsenlig” förvaltning. Vidare menar *stiftsstyrelserna i Lund och Skara* att kravet på en uthållig totalavkastning borgar för en uthållig och därmed hållbar förvaltning. *Stiftsstyrelsen i Lund* konstaterar också att begreppet finns med i skogsvårdslagens portalparagraf och används för att betona långsiktigheten i förvaltningen. Även *stiftsstyrelsen i Karlstad* lyfter vikten av att behålla begreppet ”uthållig”. *Stiftsstyrelsen i Visby*, som avstyrker utredningens förslag, menar att nuvarande lydelse bättre motsvarar utredningens bakomliggande intentioner om hållbarhet än utredningens nya lydelse och att ”kyrkans grundläggande värderingar” innehåller alla hållbarhetsdimensioner. Även *stiftsstyrelsen i Uppsala* anser att den av utredningen föreslagna bestämmelsen inte tjänar sitt syfte. *Stiftsstyrelsen i Stockholm* anför att de önskar se ett förtydligande av andlig hållbarhet. Enligt *stiftsstyrelsen i Härnösand* är långsiktighet och uthållighet kännetecknen för Svenska kyrkans förvaltning av prästlönetillgångarna.

Svenska Kyrkans Unga (SKU) tillstyrker förslaget och anför att det är positivt att hållbarhetsaspekterna förstärks och att förvaltningen av skogen lyfts som en central fråga för kyrkan. *SKU* anser att hållbarhet måste ses som en helhet där de olika dimensionerna – ekologisk, ekonomisk, social och andlig – inte ställs mot varandra, utan kompletterar varandra. De lyfter särskilt att ekonomisk hållbarhet inte enbart handlar om att generera så hög avkastning som möjligt här och nu, utan om att bygga ett förvalterskap som håller över tid. Prästlönetillgångarna måste kunna bidra till kyrkans förkunnelse även i framtiden. *SKU* uppmuntrar därför till hållbarhetsanalys inför beslut, där samtliga dimensioner ges verklig tyngd, och efterlyser tydliga riktlinjer för detta arbete.

Världsnaturfonden WWF ser positivt på förslagen och betonar att de är nödvändiga för att säkerställa att samtliga hållbarhetsdimensioner respekteras och att försiktighetsprincipen beaktas. Ett antal *lokala naturskyddsforeningar* har påtalat samma sak och menar att utredningen har en stor potential att göra Svenska kyrkan till ett verkligt föredöme för hållbar skogsförvaltning i Sverige. *Svenskt Friluftsliv* uttalar också sitt helhjärtade stöd för Svenska kyrkans betänkande och förslagen att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt och andligt hållbar skogsförvaltning som möjligt. Flera spontantyttranden har också kommit in från representanter från *Birdlife Sweden* som tillstyrker införande av de fyra hållbarhetsdimensionerna.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Ett förändrat ställningstagande

Ändamålet med prästlönetillgångarna är att avkastningen från dess förvaltning ska bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Detta framgår av 9 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan och återges även i 46 kap. 1 § kyrkoordningen. Detta är en ordning som står fast. Det är dock inte reglerat att avkastningen ska uppnå en viss nivå.

Utredningens uppdrag har varit att se över kyrkoordningens bestämmelser för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar skogsförvaltning som möjligt, där vikten av aspekter som mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimatet ska förtydligas. Utredningen skulle leda till ett förändrat ställningstagande eller agerande från Svenska kyrkan för att möta den omställning som nu krävs av hela samhället. Utredningen skulle behandla bestämmelserna i kapitel 46 i kyrkoordningen, där särskilt 46 kap. 3 § är viktig. I utredningsuppdraget noteras också att kapitel 46 i kyrkoordningen reglerar samtliga av prästlönetillgångarnas tillgångsslag, det vill säga såväl skog som jord och fond.

I ljuset av det förändrade ställningstagande som nu krävs av hela samhället i miljö- och klimatfrågor anser kyrkostyrelsen att kyrkoordningen bör innehålla en vägledning innebärande att förvaltningen av prästlönetillgångarna ska utgå från andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Oaktat hur respektive egendomsförvaltning har tolkat kyrkoordningen och utifrån detta utformat sin förvaltning, bedömer kyrkostyrelsen att det för att uppnå detta krävs en ändring i kyrkoordningen, jämfört med

dagens lydelse av 46 kap. 3 §. Mot denna bakgrund bör nuvarande huvudfokus på ekonomisk avkastning från förvaltningen tonas ned i bestämmelsens lydelse.

Andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet

Kyrkostyrelsen konstaterar inledningsvis att det alltså tydligt bör framgå av 46 kap. 3 § kyrkoordningen att prästlönetillgångarna ska förvaltas så effektivt som möjligt och på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar. Detta är, enligt kyrkostyrelsen, sådana grundläggande förutsättningar för Svenska kyrkans verksamhet att de fortsättningsvis bör framhävas tydligare än i dagens lydelse. Därför föreslår kyrkostyrelsen att bestämmelsen inleds med dessa grundförutsättningar.

Vidare föreslog utredningen att andlig, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet ska *säkerställas* i förvaltningen. Utredningen angav att begreppet ”säkerställa” innebär bland annat att se till att den beslutade hänsynen som ska visas i samband med olika skogsbruksinsatser faktiskt tas av den som utför åtgärden.

Med anledning av det stora antalet kommentarer från remissinstanser om ordval, formulering och innebörd gör kyrkostyrelsen följande bedömning. Att skriva ut de fyra hållbarhetsdimensionerna i kyrkoordningen tydliggör en inriktning och utveckling mot en mer hållbar förvaltning av prästlönetillgångarna. Det ska ses som en utgångspunkt för egendomsförvaltningarnas överväganden och beslutsfattande. Kyrkostyrelsen menar dock att det i ett enskilt beslut kan vara en utmaning att säkerställa hållbarhet utifrån samtliga fyra dimensioner, eftersom ”säkerställa” är ett så kallat resultatkrav. I det enskilda fallet kan det på samma sätt vara en utmaning att göra en *så jämn avvägning som möjligt* mellan de olika dimensionerna av hållbarhet. Kyrkostyrelsen menar dock, i likhet med utredningen, att alla fyra hållbarhetsdimensioner ska bedömas självständigt och samlat samtidigt som andlig hållbarhet ska genomsyra tolkningen av de övriga hållbarhetsdimensionerna. I Färdplan för klimatet är ett av etappmålen om skog och mark att prästlönetillgångarna ska tillvarata den brukade skogens produktionspotential för ökad klimatnytta på kort och lång sikt. Vidare ska samtliga åtgärder för klimatnytta inom förvaltningen av skog och mark ha en balans mellan ekologiska, sociala, ekonomiska och andliga värden. Kyrkostyrelsen föreslår därför att en lämpligare formulering är att andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet ska *balanseras* i förvaltningen. Detta gäller i exempelvis olika bedömningar och beslut rörande såväl planering som genomförande i egendomsförvaltningarna och kan påverka vilka kompetenser som deltar i beredningen, utöver att det tydliggör att flera olika värden ska finnas med i den sammanvägda bedömningen.

Kyrkostyrelsen instämmer dock i utredningens beskrivning av den avvägning som kan behöva göras till följd av att hållbarhetsdimensionerna skrivs in i kyrkoordningen. I förvaltningen av skog innebär det att en avvägning alltid behöver göras av det specifika skogsbeståndets olika värden i relation till beslutade mål och inriktning, dess geografiska läge, placering i ett större landskap och förutsättningar för att värna olika värden på platsen. Den föreslagna ändringen innebär bland annat att skogens ickemonetära värde för biologisk mångfald – som habitat för en hotad art eller ett geografiskt områdes betydelse för sammanhängande livsmiljöer för djur och växter i landskapet – kan ges företräde framför ekonomisk avkastning vid avverkning. Egendomsförvaltningarna kan då välja att betona hänsynen till ekologiska värden. Det kan också handla om att tätortsnära skog brukas och sköts på ett sätt som i första hand värnar sociala värden och främjar församlingsbors tillgång till natur, trots att marken skulle kunna säljas och nyttjas till bebyggelse. Den föreslagna lydelsen ger också förvaltningen större utrymme att ta hänsyn till skogens olika sociala värden, utifrån den lokala församlingen och församlingsbornas behov.

Med *andlig hållbarhet* menas en teologiskt reflekterande syn på skapelsen. En andligt hållbar förvaltning kräver ett skapelseorienterat perspektiv som fogar oss samman med hela skapelsen, vårt ansvar för den, varandra och för kommande generationer. Med andlig hållbarhet avses i denna bestämmelse en förvaltning som med varsamhet brukar egendomen utan att det sker på bekostnad av

kommande generationers livsförutsättningar eller andra arters livsvillkor. Att finna en långsiktig balans mellan dimensionerna kan också vara ett uttryck för andlig hållbarhet.

Kyrkostyrelsen vill därför tillägga att begreppet andlig hållbarhet kan vara ett dynamiskt begrepp som fylls med innehåll över tid i pågående samtal och reflektion. Denna hållbarhetsdimension ger både uttryck för metoden (en inställning som präglar hur arbetet i egendomsförvaltningarna bör ske) och uttryck för uppgiften (ett ansvarskännande över generationsgränserna som präglar inställningen till övriga hållbarhetsdimensioner).

Med *ekologisk hållbarhet* avses bland annat värnande av livskraftiga habitat och livsmiljöer för olika arter och naturtyper, kvaliteter inom dessa habitat och livsmiljöer, främjande av sammanhängande livsmiljöer och stärkande av strukturer för att upprätthålla ekosystemtjänster. Hållbarhet, ur det ekologiska perspektivet, förutsätter att det finns en kontinuerlig tillgång över tid till sådana livsmiljöer som behövs, det vill säga utan stora avbrott i skogsekosystemen med dess strukturer och funktioner.

Med *social hållbarhet* avses, enligt utredningen, ett nyttjande som bidrar till att stärka människor och social välfärd, och som stärker delaktighet och social inkludering. Kyrkostyrelsen vill tillägga att inom den sociala dimensionen faller även sådant som ibland kallas för sociala värden, vilket inom skogen kan omfatta dels människors behov för sin livskvalitet, hälsa och personliga välfärd, dels värden som kan skapa inkomster, arbetstillfällen och företagande kopplat till skogen. Inom denna dimension ryms även hänsyn till berörda lokalsamhällen och hänsyn till kulturmiljövärden.

Med *ekonomisk hållbarhet* menas ett väl avvägt och uthålligt nyttjande av resurser så att de kan komma till nytta både på kort och lång sikt utan att äventyra framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det innebär också att nyttja och sköta resurserna på ett sätt så att de skapar nya värden på sikt.

Val av ordningen av hållbarhetsdimensionerna

När det kommer till den ordning i vilken hållbarhetsbegreppen bör ha i kyrkoordningen gör kyrkostyrelsen följande bedömning. I sina reflektioner om betydelsen av andlig hållbarhet, med anledning av utredningen, finns vägledning i denna fråga av Antje Jackelén, ärkebiskop emerita och Anders Wejryd, ärkebiskop emeritus.

” (...) Vårt liv bygger på att finnas i detta fyrfaldiga nät av relationer: till själva tillvarons grund, till skapelsens helhet, till medmänniskor och till sig själv. Ett fyrdimensionellt nät av sammanhang – det är människolivets kännetecken. Det motsvaras av ett fyrdimensionellt hållbarhetssammanhang: andligt, ekologiskt, socialt och ekonomiskt.

Gud, skapelsen, medmänniskan, själv – så är ordningen i den bibliska berättelsen. Den livshållning som gett oss klimatkrisen agerar tvärtom. Först jaget och dess intressen, sedan medmänniskorna, därefter skapelsen och till sist Gud.

Att vända tillbaka till den ursprungliga ordningen innebär att ekonomiska och jag-centrerade värden inte längre hamnar först. Det gör i stället relationen till själva tillvarons grund, respekten för livgivandet, ödmjukheten inför alltet, den andliga dimensionen. På andra plats hamnar insikten om vårt mänskliga beroende av skapelsen, om relationen mellan naturens makt och människans makt, bådas resiliens och sårbarhet samt vikten av ett gott förvalterskap. Utifrån dessa insikter kan och ska vi lämpligen ordna våra sociala relationer i det personliga och det samhälleliga. Slutligen är det i samspel med dessa tre dimensioner som vår självförståelse formas och utvecklas. Utan ett du blir det inget jag.”

Mot bakgrund härav bedömer kyrkostyrelsen att den mest lämpliga ordningen bör vara **andlig, ekologisk, social och ekonomisk** hållbarhet, vilket speglar den bibliska berättelsen och Svenska kyrkans grundläggande värderingar.

Ändamålsenligt och resurseffektivt

Det är centralt för kyrkostyrelsen att prästlönetillgångarna förvaltas på ett rationellt och effektivt sätt. Detta behov uttrycks i nuvarande lydelse, och dess förarbeten, genom uttrycket ”så effektivt som möjligt”. Det begreppet innefattar även sådant som att det är angeläget att prästlönetillgångarna förvaltas sakkunnigt och att egendomens omfattning och sammansättning, mellan de olika tillgångsslagen, påverkar förvaltningsorganisationens utformning.

Utredningen föreslog en formulering att prästlönetillgångarna ska förvaltas ”ändamålsenligt och resurseffektivt” som ersätter den nuvarande skrivningen ”så effektivt som möjligt”. Utredningen menade att ”ändamålsenlig förvaltning” innebär att det sker på ett lämpligt och funktionellt sätt så att tillgångarna kommer till nytta med beaktande av att det kan finnas olika nyttor. Det innebär också att egendomsförvaltningarna nyttjar den samlade sakkunskap rörande hållbarhet som finns hos stiftens och att berörda församlingars synpunkter om markens användning och lokala behov beaktas.

Kyrkostyrelsen konstaterar dock att det kan uppstå en otydlighet vad som menas med ändamålsenligt eftersom det kan ligga närmare till hands att förstå begreppet i relation till det ändamål som prästlönetillgångarna har i lag, det vill säga att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Vidare anser kyrkostyrelsen att begreppet ”resurseffektivt” bör förstås ha samma innebörd som är avsett med nuvarande uttryck ”så effektivt som möjligt”. Mot bakgrund härav gör kyrkostyrelsen bedömningen att inte ändra formuleringen till den av utredningen föreslagna lydelsen, utan att behålla nuvarande uttryck.

Lagkrav om kulturmiljö och biologisk mångfald gäller före kyrkoordningen

Juridisk kommentar: Eventuellt skulle en upplysningsparagraf kunna utformas som hänvisar till gällande lagstiftning. Detta behöver dock övervägas vidare.

Kyrkostyrelsens förslag: I lag regleras hänsyn till och skydd av kulturmiljö och biologisk mångfald i vidare omfattning än i kyrkoordningen. För att undvika otydlighet och dubbelreglering utgår nuvarande lydelse som föreskriver att naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen beaktas i skälighets omfattning vid förvaltningen av prästlönefastigheterna. **Ny lydelse som ersätter denna formulering föreslås i förslag nedan (1.5.2.3).**

Ändrad paragraf: 46 kap. 8 § kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen föreslår att nuvarande lydelse ska justeras och kompletteras, så att biologisk mångfald ska skyddas i förvaltningen och kulturmiljövårdens intressen beaktas. Nuvarande skrivning om ”skälighets omfattning” utgår. Utredningen föreslår även att införa ett andra stycke i bestämmelsen innebärande att förvaltningen ska vidta de skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som behövs för att motverka skada för naturmiljö- och kulturmiljövården.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 267 yttrat sig över förslagen att stärka skyddet av biologisk mångfald och kulturmiljö. Angående förslaget att skyddet av biologisk mångfald stärks är det 98 som tillstyrker och 43 som tillstyrker delvis, medan 112 avstyrker förslaget. Därutöver är det 14 som inte har någon uppfattning. Angående förslaget att skyddet av kulturmiljö stärks är det 100 som tillstyrker och 40 som tillstyrker delvis, medan 115 avstyrker förslaget. Därutöver är det 12 som inte har någon uppfattning.

Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 277 yttrat sig över förslaget att införa en försiktighetsprincip. Av dessa är det 104 som tillstyrker och 36 som tillstyrker delvis, medan 122 avstyrker förslaget. Därutöver är det 15 som inte har någon uppfattning.

Angående förslagen att stärka skyddet för biologisk mångfald och kulturmiljö är det ett av stiftet som tillstyrker utredningens förslag och ett stift som tillstyrker "med kommentar", medan tre av stiftet tillstyrker förslaget delvis. Sex stift avstyrker förslaget. *Stiftsstyrelsen i Luleå* ställer sig bakom förslagets syfte och inriktning och menar att det utifrån dagens klimatnödläge, och insikten om att många arter av både djur och växter är hotade, så är det bra att skyddet för biologisk mångfald stärks. Stiftet påpekar dock att det är viktigt att en sådan bestämmelse utformas på ett sätt som inte ökar gapet mellan förväntningarna på hur förvaltningen ska ske och vad som är praktiskt genomförbart. *Stiftsstyrelsen i Lund*, som är ett av stiftet som avstyrker förslaget, tar fasta på risken för detta gap och menar att ordet "ska" inte kan användas i detta sammanhang då det omöjliggör åtgärder i skogen överhuvudtaget eftersom biologisk mångfald finns på all mark och i alla miljöer. Något som även *stiftsstyrelserna i Skara, Karlstad, Uppsala och Stockholm* betonar. *Stiftsstyrelserna i Lund, Göteborg och Skara* menar att det är rimligt att hänsyn till naturvården tas i skälig omfattning. *Stiftsstyrelsen i Göteborg* betonar därtill att begreppet "naturvårdens intresse" i nuvarande bestämmelse även rymmer hänsyn till biologisk mångfald. Ett perspektiv som även *stiftsstyrelsen i Härnösand* lyfter. *Stiftsstyrelsen i Växjö* ställer sig frågande till om denna extra reglering behövs och avstyrker därför förslaget. Stiftet menar att skrivningen "bästa möjliga uthålliga totalavkastning" i praktiken innebär att det är nödvändigt att säkerställa att naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen beaktas. *Stiftsstyrelsen i Strängnäs* anför att det finns en risk att de olika hållbarhetskriterierna kommer i andra hand i förhållande till den biologiska mångfalden. Även *stiftsstyrelsen i Visby* ser risker med att den föreslagna skrivningen kan omöjliggöra en balansering av perspektiven eftersom det kan tolkas som om biologisk mångfald alltid ska prioriteras framför övriga perspektiv.

Angående förslaget att införa en försiktighetsprincip i förvaltningen är det ett stift som tillstyrker utredningens förslag och ett stift som tillstyrker "med kommentar", medan tio stift avstyrker förslaget. Ett av stiftet uppger att de saknar uppfattning. Flera stift anför att skogsbruk alltid, i någon mån, medför påverkan på naturmiljön och att en reglering i kyrkoordningen motsvarande utredningens förslag i praktiken skulle innebära att ett aktivt skogsbruk omöjliggörs. Majoriteten av stiftet betonar också att detta i hög utsträckning är något som regleras i gällande lagstiftning, certifieringsregler och andra bestämmelser. *Stiftsstyrelsen i Luleå* menar att de inte har något att invända i sak, men ställer sig samtidigt frågande till om denna bestämmelse verkligen tillför något. Enligt stiftet bör det ligga i den nuvarande formuleringen om att skydda biologisk mångfald och beakta kulturmiljövårdens intressen att detta inbegriper att iaktta försiktighet och vidta de åtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som detta kräver.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Enligt kyrkostyrelsen är det centralt att beakta skogen som kulturarv. Målet, enligt utredningsdirektivet, var att skogsmark ska brukas på ett sådant sätt att fornlämningar inte skadas och att skador på övriga kända kulturhistoriska lämningar är försumbara. Utredningen skulle bidra till kulturarvsfrågorna i arbetet med att se över formuleringarna i kapitel 46 i kyrkoordningen. I uppdraget framhölls också vikten av att bland annat biologisk mångfald och klimatet förtydligas.

Kyrkostyrelsen menar, i likhet med flera av remissinstanserna, att biologisk mångfald och kulturmiljö delvis fångas upp inom ekologisk och social hållbarhet som föreslagits prägla förvaltningen genom de fyra hållbarhetsdimensionerna. Kyrkostyrelsen anser dock att ytterligare konkretisering av dessa värden är nödvändig i direkt relation till förvaltningen av prästlönefastigheterna.

I förarbetena till kyrkoordningen framgår bland annat att Svenska kyrkan som fastighetsförvaltare har att rätta sig efter många regler som samhället ställer upp för markägare i allmänhet. Eftersom kyrkans markinnehav är betydande och spritt över hela landet är det dessutom viktigt på vilket sätt efterlevnaden sker eftersom detta i vissa fall kan ha opinionsbildande effekt. Vidare konstaterades som exempel på detta att hänsynen till naturvården och kulturmiljövården hade blivit allt viktigare och att Svenska kyrkan hade en hög ambition i dessa frågor. Kyrkoordningen skulle därför innehålla klart formulerade

förvaltningsmål och det var viktigt att kyrkoordningens regler karaktäriserades av en nutida syn på såväl kapitalförvaltning som jord- och skogsbruksförvaltning.

Kyrkostyrelsen menar att detta visar på vikten av en närmare reglering av dessa frågor i kyrkoordningen, men att den behöver utformas utifrån dagens förutsättningar och förslaget om införande av de fyra hållbarhetsdimensionerna. Frågan är därför på vilket sätt det ytterligare bör framgå av kyrkoordningen att kulturarv/kulturmiljö och naturvård/biologisk mångfald är viktiga frågor för Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsen konstaterar inledningsvis att det i den allmänna lagstiftningen finns många bestämmelser som ger uttryck för skydd av kulturmiljö och biologisk mångfald.

I 1 § skogsvårdslagen anges att skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen. Med andra allmänna intressen avses rennäringens, kulturmiljövårdens, rekreations- och friluftsinteresset samt naturvårdens intresse i vidare betydelse.

I 1 kap. 1 § kulturmiljölagen anges vidare att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Kulturmiljölagen syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Det ligger alltså ett särskilt ansvar bland annat på markanvändare att ”se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas”.

I 1 kap. 1 § miljöbalken anges att miljöbalken ska tillämpas så att bland annat ”värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas”. Det kopplar främst an till regler som finns i 3–4 och 7–8 kap. miljöbalken. Vidare anges i 2 kap. 3 §, som reglerar miljöbalkens försiktighetsprincip, bland annat att ”[a]lla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.” Detta krav gäller, enligt 2 kap. 7 § miljöbalken, ”i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.” Utöver miljöbalken finns en lång rad andra krav, till följd av artskyddsbestämmelser eller EU:s naturrestaureringsförordning, som kan innebära begränsningar i valfriheten i brukningsmetoder på olika sätt.

Kyrkostyrelsen gör bedömningen att det inte är lämpligt att ha en reglering i kyrkoordningen som riskerar att tolkas som att den inte går lika långt som vad som gäller enligt lag. Idag framgår av 46 kap. 8 § kyrkoordningen att vid förvaltningen av prästlönefastigheterna ska naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen beaktas i *skälig omfattning*. Det kan vara otillräckligt att föreskriva att dessa intressen ska beaktas i skälig omfattning. Det är inte heller lämpligt att ha en formulering som är snarlik men ändå annorlunda vad som gäller enligt lag, eftersom även detta riskerar att skapa otydlighet. Av den anledningen bedöms utredningens förslag inte heller som lämpligt. Kyrkostyrelsen föreslår mot bakgrund härav i stället att den nuvarande lydelsen av bestämmelsen utgår.

Vision för förvaltningen av prästlönefastigheterna införs i kyrkoordningen

OBS att Begreppet vision föreslås bytas ut mot begreppet inriktning.

Kyrkostyrelsens förslag: Den nuvarande lydelsen ersätts med en gemensam enhetlig vision för förvaltningen av prästlönefastigheter. Visionen ger uttryck för en förändrad balanspunkt och konkretiserar de fyra hållbarhetsdimensionerna i markförvaltningen. Förvaltningen av prästlönefastigheterna ska utifrån lokala förutsättningar bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av brukningsmetoder. Förvaltningen ska främja flera
--

värden samtidigt, såsom exempelvis andliga värden, biologisk mångfald, kulturmiljö, ekosystemtjänster och uthållig totalavkastning.

Ändrad paragraf: 46 kap. 8 § kyrkoordningen

Detta förslag ska läsas tillsammans med avsnittet ovan, som innehåller en genomgång av varför nuvarande lydelse av bestämmelsen utgår.

Begreppet ”vision” skulle kunna bytas ut till exempelvis ”inriktning” eller ”förvaltningsmål” (som nuvarande lydelse i 46 kap. 3 § kallas enligt förarbetena) om kyrkostyrelsen föredrar det.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen föreslår dels att kyrkostyrelsen ska anta en målformulering för Svenska kyrkans skogsbruk, dels att målformuleringen ska vara att Svenska kyrkans skogsbruk ska bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder där fler värden kan levereras samtidigt, såsom andliga värden, ekonomisk avkastning, biologisk mångfald, klimatnytta, ekosystemtjänster i övrigt och social välfärd.

Utredningens ambition var bland annat att en målformulering skulle bidra till en samlad och enig kyrka och i förlängningen en starkare kyrka och där barn och ungas perspektiv ges en framträdande roll. Förhoppningen var att förvaltningen av prästlönetillgångarna skulle integreras i den samlade verksamheten och bli hela kyrkans ansvar och skapa en kraftsamling för hållbarhet där också församlingarna ges en aktiv roll i förvaltningen av naturresurser. Det handlar om att rusta för framtiden, inte att döma det som varit, genom *ansvarstagande*, aktiv *handling* och därigenom bidra till *hopp*. Utredningen konstaterade att en ansvarstagande aktör måste hantera pågående kriser inom klimat och biologisk mångfald genom att bidra till att minska klimatavtrycket, genomföra klimatanpassningsåtgärder och att minska påverkan på den biologiska mångfalden. Utredningen fann att Svenska kyrkan behöver förvalta skogen varsammare och mer naturnära så att den biologiska mångfalden kan återhämta sig, att habitat inte ytterligare försvagas och spridningsvägarna mellan habitat kan förbättras. Det innebar, enligt utredningen, att större sammanhängande geografiska områden bör skyddas, ett varsammare brukande med mer varierade skötselmetoder och ökad grad av hänsyn, ett systematiskt arbete med inventering av arter, restaurering och återskapande av habitat samt att verka för att ett landskapsperspektiv används i brukandet.

Målformuleringen var dock inte föreslagen som en kyrkoordningsbestämmelse och utredningen hade ett annat förslag till formulering av 46 kap. 8 § kyrkoordningen (se ovan 1.5.2.2). Som skäl för att besluta om ett mål angav utredningen att det finns ett stort värde i att Svenska kyrkan har ett samlat förhållningssätt i sitt skogsbruk, som bygger på en ny balanspunkt mellan de fyra hållbarhetsdimensionerna. Utredningen angav att målet bör gälla även den skogsmark som ägs av Svenska kyrkan (till exempel av församlingar). Därutöver föreslog utredningen ett antal preciseringar och procentsatta indelningar i bruksmetoder. Utredningen föreslog i samband med detta att kyrkostyrelsen, genom en ändring i 46 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen, skulle ges möjlighet att besluta om mål och inriktning.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 257 yttrat sig över förslaget om mål och inriktning för förvaltningen. Av dessa är det 98 som tillstyrker och 49 som tillstyrker delvis, medan 94 avstyrker förslaget. Därutöver är det 16 som inte har någon uppfattning.

Av stift är det tre som tillstyrker förslaget och ett stift som tillstyrker ”med kommentar”, medan två stift tillstyrker delvis. Sju stift avstyrker förslaget. *Stiftsstyrelserna i Strängnäs och Linköping* ställer sig bakom den övergripande målsättningen. *Stiftsstyrelsen i Luleå* menar att det föreslagna målet är bra och ligger väl i linje med hur egendomsförvaltningen i Luleå stift arbetar redan idag. De anför samtidigt att olika tolkningar av de begrepp som föreslås har bidragit till att skapa konflikter kring skogsbruk i

stort. Begreppet ”klimatnytta” kan betyda både att skogen ska stå kvar ”för alltid” och att den tvärtom ska brukas ganska intensivt. Detta ställer därmed stora krav på ett gemensamt arbete med uttolkning och metodutveckling.

Stiftsstyrelsen i Skara har kommenterat att det är kyrkomötet som ska besluta om inriktning för förvaltningen av prästlönetillgångarna och av kyrkan ägd skog, inte kyrkostyrelsen. Delegationen ska gå från kyrkomötet till stiftet, där bruksmetoder anpassas efter de lokala förutsättningarna. Målet är att öka ambitionsnivån och främja den biologiska mångfalden, inte att detaljstyra bruksmetoder. Dessa bruksmetoder är inte mål utan medel för att uppnå de effekter som egendomsförvaltningen i Skara stift strävar efter.

Stiftsstyrelserna i Visby, Växjö, Karlstad, Uppsala och Lund anser inte att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning utan att beslut ska fattas på stiftsnivå. Det föreslagna är naturliga delar av dagens skogsförvaltning. Alla värden ska balanseras utifrån de geografiska förutsättningarna. I liknande ordalag har *stiftsstyrelsen i Härnösand* kommenterat att detta inte behöver regleras i kyrkoordningen.

Stiftsstyrelsen i Växjö, som avstyrker förslaget, anför vidare att det inte är en rimlig ordning att ett tillgångsslag särbehandlas genom att kyrkostyrelsen fastställer detaljerade nationella mål för detta, men inte för andra tillgångsslag när samtliga tillgångsslag behöver ställas om, inte bara skogsbruket.

Stiftsstyrelsen i Göteborg kommenterar att Svenska kyrkans skogsbruk bidrar med en mångfald av nyttor, idag och för framtiden, vilket kännetecknar en långsiktig förvaltning. Vilka nyttorna är och hur de prioriteras förändras och utvecklas över tid. I en långsiktig förvaltning ställs olika nyttor ibland emot varandra och avvägningar och vägval behöver göras. Stiftet anser att mål för förvaltningen, avvägningar och beslut görs bäst på stiftsnivå genom de styrdokument, verksamhetsplaner och budgetar som styr egendomsförvaltningen av prästlönetillgångarna. Att ställa om för fort skulle få för negativa ekonomiska konsekvenser.

WWF har anfört att om kyrkostyrelsen beslutar om mål och inriktning för förvaltningen av prästlönetillgångarna så ger det en möjlighet till överblick och landskapsperspektiv, något som WWF ser som viktigt i förvaltningen av Svenska kyrkans skogar. Vidare har *SLU Artdatabanken* anfört följande: ”Att sträva efter ett mer varierat och multifunktionellt landskap kommer bidra till både biologisk mångfald, klimatnytta, långsiktig hållbar avkastning, klimatanpassning, andra ekosystemtjänster inklusive sociala, kulturella, estetiska och andliga värden.”

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen har, som redogjorts för i avsnitt 1.5.2.1, föreslagit att kyrkoordningen bör innehålla en vägledning innebärande att förvaltningen av prästlönetillgångarna ska utgå från andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Kyrkostyrelsen bedömer till följd därav att det är viktigt att omsättningen av de fyra hållbarhetsdimensionerna i praktiken utgår från ett gemensamt förhållningssätt. Kyrkostyrelsen instämmer därmed i utredningens uppfattning om behovet av en samlad och enig kyrka gällande vad Svenska kyrkans markförvaltning står för. Kyrkostyrelsen menar därför att denna förändrade balanspunkt för förvaltningen medför ett behov av att konkretisera hållbarhetsdimensionerna för markförvaltningen av prästlönefastigheterna. Detta särskilt mot bakgrund av att förvaltningen sker inom 13 självständiga egendomsförvaltningar.

Utredningen föreslog att kyrkostyrelsen skulle besluta om mål och inriktning för förvaltningen av skog. Utredningens föreslagna målformulering är i det närmaste en kodifiering av det förhållningssätt till förvaltningen som många av stiftet ger uttryck för i sina remissvar. Kyrkostyrelsen föreslår därför, med beaktande av remissvaren, att en omarbetad version av utredningens målformulering kan antas som en i kyrkoordningen enhetlig och gemensam vision som omfattar all markförvaltning, det vill säga såväl skog, som jord och övrig mark.

Visionen syftar till att kodifiera och skapa en gemensam utgångspunkt som uttrycker vad Svenska kyrkans markförvaltning strävar efter. Mot denna bakgrund bör formuleringen vara: *Förvaltningen av prästlönefastigheter ska utifrån lokala förutsättningar bidra till att skapa ett varierande och*

multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder. Förvaltningen ska främja flera värden samtidigt, såsom exempelvis andliga värden, biologisk mångfald, kulturmiljö, ekosystemtjänster och uthållig totalavkastning.

Vidare har kyrkostyrelsen, som beskrivits i avsnitten ovan, bedömt att målet att uppnå bästa möjliga uthålliga totalavkastning (i 3 §), liksom beaktandet av natur- och kulturmiljövärden (i 8 §) inte bör lyftas fram särskilt. Dessa värden bedöms, tillsammans med flera andra värden, vara integrerade i de fyra hållbarhetsdimensionerna. Den föreslagna visionen speglar mer uttryckligt att många olika värden är viktiga och ersätter därigenom också de formuleringar som enligt kyrkostyrelsens förslag utgår.

Visionen syftar därför även till att ge exempel på några av de värden som är viktiga men ska inte uppfattas som en uttömmande lista. Det är därmed naturligt att förutsättningarna på platsen får betydelse för vad som blir relevant för respektive egendomsförvaltning. Finns det till exempel fornlämningar får det betydelse jämfört med om så inte är fallet. Är det en tätortsnära skog med högt rekreativt värde kan det få betydelse för valda bruksmetoder jämfört med om skogen inte är tätortsnära.

Förslaget innebär inte någon detaljreglering om hur skog och jord ska brukas. Kyrkostyrelsen betonar att stiftet även fortsättningsvis, med visionen som utgångspunkt, ska besluta om detaljerna i förvaltningen utifrån *lokala förutsättningar*.

Med ett *varierande och multifunktionellt landskap* menas landskap som tjänar flera syften eller ändamål samtidigt. Där finns plats för olika miljöer och olika former av markanvändning, såväl jordbruk och skogsbruk, som exempelvis bebyggelse och energiproduktion. En *mångfald av bruksmetoder* relaterar till den del av marken som ”brukas”, det vill säga genom jordbruk eller skogsbruk. Bruksmetoder är ett brett begrepp som ska omfatta olika sätt att bruka marken. Detta mosaikartade landskap, som visionen ger uttryck för, bidrar också till större motståndskraft mot klimatförändringar och minskad påverkan på den biologiska mångfalden och höjer generellt kvalitén på ekosystemen.

Andliga värden har här ingen annan innebörd än i den föreslagna 46 kap. 3 § kyrkoordningen.

Biologisk mångfald, kulturmiljö och ekosystemtjänster är vedertagna begrepp och ska inte tolkas på annat sätt än enligt begreppens vanliga betydelser. Med biologisk mångfald avses såväl mångfald av ekosystem som mellan och inom arter. Vad som omfattas av begreppet kulturmiljö ska inte ha någon annan innebörd än vad som gäller enligt kulturmiljölagen eller annan lag. Ekosystemtjänster kan definieras på flera sätt och får här förstås som ett brett begrepp som omfattar olika produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. En kategori ekosystemtjänster (så kallade ”försörjande ekosystemtjänster”) är att bidra med råvaror för produktion av exempelvis mat, dricksvatten, fiberråvara och bioenergi. En annan kategori (så kallade ”reglerande ekosystemtjänster”) ger oss en stabil och hälsosam naturmiljö, exempelvis genom rening av luft, mark och vatten samt pollinering. De reglerande ekosystemtjänsterna jämnar även ut effekterna av störningar och extremväder genom exempelvis vattenreglering, kolbindning och bullerdämpning. En tredje kategori (så kallade ”kulturella ekosystemtjänster”) ger oss upplevelserikedom och livskvalitet i form av friluftsliv, rekreation och upplevelser av natur- och kulturarv. En fjärde kategori (så kallade ”stödjande ekosystemtjänster”) ger grundförutsättningar för att övriga ekosystemtjänster ska fungera, exempelvis utrymme för ekosystemen och livsmiljöer, fotosyntes, jordmånsbildning och biogeokemiska kretslopp.

Uthållig totalavkastning relaterar till ekonomisk hållbarhet och därmed ett väl avvägt och uthålligt nyttjande av resurser så att de kan komma till nytta både på kort och lång sikt utan att äventyra framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Detta innebär bland annat att sträva efter en något sånär jämn nivå på totalavkastningen över tid, vilket bidrar till en förutsebarhet för församlingarna vid utdelning av avkastningen.

För tydlighetens skull kan det poängteras att denna vision gäller, endast prästlönefastigheter och inte annan mark som inte utgör prästlönetillgångar, såsom skog och jord som ägs av en församling och som inte regleras av 46 kap. kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen betonar dock att detta förstås inte hindrar att visionen också kan tillämpas vid annan markförvaltning som Svenska kyrkans församlingar, pastorat och stift bedriver.

Delaktighet i och inflytande på markförvaltningen

Under detta avsnitt redogörs för kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen avseende delaktighet och inflytande i förvaltningen av prästlönstillgångarna.

Hänsyn till urfolk

Detta avsnitt kan behöva arbetas om med avseende på minoriteten TKL.

Kyrkostyrelsens förslag: I kyrkoordningen införs en ny bestämmelse med innebörden att det vid förvaltningen av prästlönefastigheter ska vidtas särskilda åtgärder för att främja rätten till renskötsel och den rätt urfolk har till att utöva sina andliga och kulturella traditioner.

Ny paragraf: 46 kap. 3 a § kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen föreslog att principen om fritt och informerat förhandssamtycke införs i kyrkoordningen och att den nya bestämmelsen skulle få följande lydelse: ”En åtgärd i förvaltningen av en prästlönefastighet som innebär en direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande, får inte påbörjas eller genomföras innan ett fritt och informerat samtycke lämnats av den berörda samebyn. Överenskommelse som ingås med en berörd sameby ska dokumenteras.”

Utredningen förtydligade att bestämmelsen skulle tolkas i ljuset av principen om fritt och informerat förhandssamtycke i FN:s urfolksdeklaration. Med begreppen ”direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande”, avsågs, enligt utredningen, att åtgärden påverkar utövandet av eller förutsättningarna för renskötseln på ett påtagligt sätt. Det ska vara utövaren av renskötsel som har tolkningsföreträde och kumulativa effekter, ur deras perspektiv, får beaktas. Bestämmelsen innebär att ett fritt och informerat förhandssamtycke från samiska rättighetsbärare krävs innan insatser som påverkar rennäringens förutsättningar görs inom Svenska kyrkans skogsbruk och markförvaltning. Det innebär i praktiken att dialog ska fortsätta tills man når samtycke. Likaså att överenskommelser ska dokumenteras. Utredningen nämnde även projekt att etablera vindkraft, där bestämmelsen skulle innebära att man ska inhämta samtycke före beslut om att initiera en vindkraftsetablering (det vill säga på planeringsstadiet). Utredningen gjorde bedömningen att förvaltningen av skog och mark i Härnösands, Luleå och Västerås stift ska efterleva urfolksrättens principer. Församlingar inom Sápmi som själva äger och förvaltar skog och mark bör också verka för detta.

Utredningen lämnade även ytterligare förslag om hänsyn och anpassning av skogsbruksmetoder utifrån rennäringens behov, bland annat att alla bestånd av contortatall ska avvecklas inom en 10-årsperiod.

Utredningens bedömning var att samtliga dimensioner av hållbarhet berörs i relation till rennäringen. Svenska kyrkan behöver förhålla sig till rennäringen i relation till andlig, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Svenska kyrkan är en skyldighetsbärare i relation till samerna i ett bredare människorättsperspektiv och behöver därför säkerställa efterlevnad av mänskliga rättigheter i markförvaltningen. Förvaltning av marker i de nordliga stiftet bör därför utformas på ett sådant sätt att det bidrar till Svenska kyrkans åtaganden kopplade till ursäkten till det samiska folket. Det kan noteras att utredningen, i relation till innebörden av andlig hållbarhet, har bedömt att en av dess sammanfattande åtta principer är ”dialog och försoning”. Denna princip beskrivs bland annat med att förvaltningen bör ske i dialog med dem som berörs lokalt och att samsyn bör eftersträvas i insatser som görs. Utredningen nämner även att man bör söka försoning och en gemensam hållbar väg framåt.

Utredningen gjorde även bedömningen att Svenska kyrkan aktivt ska främja det samiska folkets tillgång till religiösa och kulturella platser av betydelse. Sådana platser ska förvaltas med stor respekt för traditionell samisk kunskap och samisk andlighet. Svenska kyrkan behöver utveckla former för hur

sådana platser och områden kan förvaltas tillsammans med det samiska folket. Samförvaltning ska ske i enlighet med urfolksrättens principer.

Utredningen menade att uttag av slöjdvirke ur Svenska kyrkans skogar bör möjliggöras för samiska organisationer efter avtal med egendomsförvaltningarna i Härnösands, Luleå och Västerås stift. Utredningen bedömde att Svenska kyrkan bör öppna upp för att ge samer som inte är medlemmar i en sameby möjlighet att hämta slöjdvirke i marker som förvaltas av egendomsförvaltningar i de nordliga stiftet på motsvarande sätt som i 17 § rennäringslagen. För att detta ska vara praktiskt genomförbart bör det bygga på avtalslösningar.

Eftersom rennäring även utövas av den nationella minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset berörs de i viss mån av utredningen. Utredningen konstaterar att Svenska kyrkans förvaltning av prästlönetillgångar även berör koncessionsrenskötseln i Tornedalen – en särskild sorts renskötsel som bedrivs av åtta koncessionssamebyar och som delvis skiljer sig från fjäll- och skogssamebyarnas förutsättningar enligt nationell rätt. Eftersom Svenska kyrkans skogsbruk påverkar förutsättningarna även för denna renskötsel och renskötseln är av kulturell betydelse för minoriteten tas frågorna om koncessionsrenskötsel upp av utredningen. Det finns också aspekter av mänskliga rättigheter som behöver beaktas i relation till koncessionsrenskötseln för att Svenska kyrkans skogsbruk ska anses hållbart. Utredningen noterade även att Svenska kyrkan har påbörjat en planerings- och analysfas för ett försoningsarbete med tornedalingar, kväner och lantalaiset med utgångspunkt i de slutsatser som den statliga sannings- och försoningskommissionen gjort.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 264 yttrat sig över förslaget att införa principen om fritt och informerat förhandssamtycke i kyrkoordningen. Av dessa är det 85 som tillstyrker och 37 som tillstyrker delvis, medan 68 avstyrker förslaget. Därutöver är det 74 som inte har någon uppfattning.

Angående förslaget att införa principen om fritt och informerat förhandssamtycke i kyrkoordningen är det två av stiftet som tillstyrker förslaget och fyra stift som tillstyrker delvis. Sex stift avstyrker förslaget. Ett stift har inte någon uppfattning. Generellt uttrycker stiftet att frågan är viktig och står bakom Svenska kyrkans ursäkt till samerna. Likaså ställer sig stiftet positiva till att urfolksrättens principer tillämpas i Svenska kyrkans skogsbruk. Flera stift nämner att dialog är viktig och menar att det är tillräckligt att följa dagens FSC-standard för att uppfylla det inflytande som efterfrågas. *Stiftsstyrelsen i Luleå* uttrycker att de är tveksamma till att principen om fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC) bör införas i kyrkoordningen. Om principen införs bör den följa FSC för att undvika osäkerhet i vad regleringen innebär. *Stiftsstyrelsen i Härnösand* hänvisar till att FSC innehåller gemensamt framtagna regler om samplanering mellan skogsbruket och samebyarna. Om FPIC förs in i kyrkoordningen finns, enligt stiftsstyrelsen, inget system eller regelverk för hur principen ska tillämpas. Då FPIC vänder sig till hela urfolket finns inte heller någon given företrädare för urfolket i stort. Andra stift påpekar även att utredningens förslag har otydliga definitioner och att det är oklart vem som ska företräda samerna. Flera stift lyfter även att förslaget kan orsaka konflikter mellan olika samiska grupper.

När det gäller förslaget om avveckling av bestånd av contortatall finns en samstämmighet bland stiftet att detta bör ske. Flera har dock invändningar mot tidsgränsen på tio år och menar att avvecklingen bör ske i annan lämplig takt, antingen i den takt bestånden blir avverkningsmogna eller att man i stället anger att det ska ske skyndsamt. Stiftsstyrelsen i Luleå ser hellre ett mål baserat på åtgärdad areal årligen än att klassa stora arealer inom några år som sen ska åtgärdas under en lång tid.

Sametinget har anfört att Svenska kyrkans skogsbruk är avgörande för trovärdigheten i försoningsprocessen med samerna. Därför är bland annat införandet av FPIC i kyrkoordningen ett viktigt och bra förslag. *Sametinget* påpekar att det är viktigt att renbetesmarkerna ges ett varaktigt skydd, som inte kan åsidosättas genom enskilda beslut eller lokalpolitisk inriktning. Likaså *Svenska samernas riksförbund (SSR)* anser att efterlevnaden av FPIC är central för att säkerställa att samebyarna får ett reellt inflytande. Det krävs att berörda samebyar bereds möjlighet till inflytande och delaktighet tidigt

och under hela processen. Vidare förutsätts att de berörda samebyarna kan delta på jämlika villkor som förvaltarna av markerna. SSR anför vidare att den svenska FSC-regleringen inte fullt ut lever upp till FPIC så som den uttrycks i FN:s urfolksdeklaration. FSC räcker därför inte utan det krävs ytterligare insatser för att Svenska kyrkan ska leva upp till de internationella krav som ställs inom urfolksrätten. Flera av de samiska företrädarna som yttrat sig över utredningen är tveksamma till begreppen ”direkt och betydande” i utredningens förslag. Dessa begrepp ger ett visst tolkningsutrymme om vilka situationer som avses. *Sáminuorra* (den samiska riksungdomsorganisationen i svenska Sápmi) påpekar att alla åtgärder som påverkar samiska marker och rättigheter, oavsett om påverkan är direkt eller indirekt, ska kräva samtycke enligt FPIC-principen. Samiska rådet i Svenska kyrkan tillägger att samiska rättighetshavare måste ges reellt inflytande från processens början, att Svenska kyrkan bör säkerställa att resurser finns för att samiska rättighetshavare ska kunna delta på jämlika och rättvisa villkor i beslutsprocessen, att information till samiska rättighetshavare och dokumentation av samråd och överenskommelser ska vara obligatoriska, och att man även ska implementera andra internationella åtaganden såsom artikel 8 (j) i FN:s konvention om biologisk mångfald, som erkänner vikten av urfolks traditionella kunskaper för att bevara biologisk mångfald och främja resilienta ekosystem och integrera detta i samtliga beslut.

Svenska Tornedalingars Riksförbund har inte yttrat sig särskilt över den fö-reslagna ändringen av kyrkoordningen och införandet av en urfolksrättslig princip däri, men noterar att utredningens fokus har varit på samer och anför att man saknar synliggörande av minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset. I det fortsatta arbetet med utredningen förutsätter man att det beaktas och rättas till.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Ursäkten till samerna medför ett ansvar

Som en del av Svenska kyrkans officiella ursäkt till det samiska folket har Svenska kyrkan åtagit sig åtta åtaganden som ska förverkligas under perioden 2022–2031. I åtagandena återfinns bland annat att synliggöra samisk andlighet, öka kunskapen och respekten för urfolksrättens principer inom Svenska kyrkan och i samhället samt att öka samers inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan. Förvaltningen av prästlönetillgångar ska bidra i arbetet med den officiella ursäkten till samerna och de åtaganden som är gjorda inom ramen för ursäkten.

Det anges i handlingsplanen att det är viktigt att Svenska kyrkans förnyade relation till det samiska folket bygger på urfolksrättens principer. I handlingsplanen anges även att det bedöms prioriterat i det fortsatta arbetet med bland annat insatser för att ”öka kunskapen om och respekten för urfolksrätten inom Svenska kyrkan” och ”insatser som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk och som påverkar traditionella samiska näringar”.

Handlingsplanen omfattar ”insatser som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk”. En del i denna insats är att kartlägga hur kyrkans markförvaltning och skogsbruk påverkar samer och samiska näringar, för att öka kunskapen om hur Svenska kyrkans markförvaltning påverkar renskötseln och traditionella samiska näringar. Steget därefter är, enligt handlingsplanen, att utveckla nya former för samverkan:

När områden inom Svenska kyrkans markförvaltning som berör renskötseln identifierats, kan en konkret dialog påbörjas kring fortsatta insatser. Det kan handla om utformning av framtida dialog- och samverkansformer samt specifika mål och hänsynsregler i skogs- och markförvaltning i relation till renskötseln baserat på urfolksrättens principer och hållbar skogsförvaltning. Hur skulle dialogen kunna se ut och hur ska hänsyn visas? På vilket sätt skulle Svenska kyrkan kunna säkerställa att samisk delaktighet respekteras? Hur skulle kumulativa effekter av pågående markanvändning kunna beaktas? Kan klimatanpassningsåtgärder behövas för att samebyarna ska kunna fortsätta med renskötseln? Skulle även icke samebymedlemmars intressen av samiska näringar – jakt,

fiske och möjlighet att hämta slöjdvirke – kunna tillgodoses inom kyrkans markförvaltning för att överbrygga konflikter i det samiska samfundet?

Kyrkostyrelsen konstaterar att handlingsplanen sammanfattningsvis handlar om att utveckla såväl en ny modell för dialog och samverkan, som specifika mål och hänsynsregler i skogs- och markförvaltning i relation till renskötseln baserat på urfolksrättens principer och en hållbar skogsförvaltning. I slutet av 2025 ska en utvärdering göras av hur arbetet fortlöper. I avvaktan på resultaten av den vidare hanteringen av Svenska kyrkans utredning 2024:2 sker inget överlappande arbete inom insatsen som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk. Den nu förestående utredningen har alltså varit det konkreta steget vidare i arbetet med att bidra till ursäkten till det samiska folket.

Enligt nationell lagstiftning ska skogsbruket ta hänsyn till rennäringens behov, främst med utgångspunkt i skogsvårdslagen. Skogsstyrelsen har även utfärdat allmänna råd på området. Det handlar framför allt om hur rennäringen och skogsbruket ska kunna verka parallellt på samma marker och hur åtgärder inom skogsbruket kan behöva anpassas så att rennäringens förutsättningar inte försämras. Som utredningen också redogör för finns även principer inom internationell urfolksrätt och mänskliga rättigheter som Svenska kyrkans skogsbruk behöver förhålla sig till och respektera. Rennäringen och den bruksrätt som renskötselrätten innebär är inte enbart en markanvändningsfråga. Rätten att utöva renskötsel är även en kulturell rättighet. Rörande samerna har FN uttalat att renskötsel är en bärande del av den samiska kulturen och därmed en del av de mänskliga rättigheterna.

I Svenska kyrkans handlingsplan anges att ”Svenska kyrkan behöver i högre grad respektera och säkerställa dels folkrättsliga principer till skydd för urfolks mänskliga rättigheter och samers livsvillkor, dels folkrättsliga principer som berör specifikt urfolk”. Genom att Svenska kyrkan ställt sig positiv till att följa folkrättens principer ställs också högre krav både när det gäller skyddet av urfolk och minoriteter. Rätten till inflytande och möjligheten att påverka utformningen av kyrkans skogsbruk är också centrala frågor, då försoningsarbetet till stor del fokuserar på att omförhandla tidigare maktrelationer och att aktivt verka för upprättelse för kyrkans tidigare övergrepp och kränkningar. Det är med dessa utgångspunkter som utredningen har lagt förslag och gjort vissa bedömningar.

Kyrkostyrelsen bedömer, i likhet med utredningen, att urfolksrättens principer behöver få ett tydligare genomslag i Svenska kyrkans markförvaltning. Kyrkostyrelsen instämmer därför i att samer har rätt att delta i användningen, förvaltningen och bevarandet av naturtillgångar inom berörda marker. Samernas deltagande bör ske genom samråd som syftar till att nå överenskommelser mellan Svenska kyrkan och samerna om markanvändning som berör samerna. Syftet är (även enligt andra konventioner som rör minoriteter och FN:s urfolksdeklaration, och som Sverige ställt sig bakom) att skydda samer mot diskriminering och vidta särskilda åtgärder för att samer som urfolk ska kunna fortsätta bruka och leva på den mark där de traditionellt har bott och verkat.

En principiell bestämmelse i kyrkoordningen

Kyrkostyrelsen gör bedömningen att kyrkoordningen bör reglera ramarna för förvaltningen av prästlönetillgångarna, med visioner och principer, men inte innehålla detaljerade bestämmelser om exempelvis bruksmetoder. Skyddet av urfolk och minoriteter, liksom deras inflytande i förvaltningen, är enligt kyrkostyrelsen av en sådan principiell natur att detta är något som bör införas i kyrkoordningen. En princip bör utformas så att den ger stöd för olika former av åtgärder och hänsyn, genom ett krav på att särskilda åtgärder vidtas. Sådana särskilda åtgärder skulle exempelvis kunna omfatta samråd, samplanering och hänsyn, men begränsar inte möjligheten att inkludera ytterligare åtgärder.

Principen bör även tydliggöra vad syftet är så att det framgår vad dessa särskilda åtgärder är avsedda att främja. Syftet är både att främja *rätten till renskötsel* och att främja *rätten att utöva andliga och kulturella traditioner*. Det som menas med rätten till renskötsel ska inte vara något annat än vad som framgår av rennäringslagen och omfattar alltså både renskötselrätten och koncessionsrenskötseln. Det

är endast samer som har rätt att bedriva båda dessa former av renskötsel (men inom koncessionsrenskötsel kan de driva skötesrenar som kan tillhöra minoriteten).

Detta dubbla syfte ska befästa budskapen i Svenska kyrkans ursäkt till samerna. Dessa omfattar bland annat att synliggöra och respektera samiska andliga och kyrkliga traditioner i områden där det bor samer, men även att Svenska kyrkan aktivt bör främja och finna former för samers inflytande och delaktighet i beslutsprocesser i principiella frågor som berör samer. Detta kan alltså inkludera mer än renskötseln. Flera stift har även i sina remissvar tagit upp att det inte är önskvärt att främja endast renskötande samers rättigheter, vilket skulle riskera att inte synliggöra andra samers rättigheter.

Några remissinstanser har uttryckt att heliga platser är ett otydligt begrepp. Kyrkostyrelsen noterar i detta sammanhang att vägledning kan hittas i den definition som hänvisas till i förhållande till FN:s konvention om biologisk mångfald – där hänvisning i flera bestämmelser görs till urfolksrätten. Enligt den definitionen kan en helig plats vara antingen en plats, ett föremål, bygge, (natur)område eller ett särdrag i naturen, som anses vara av särskild vikt enligt urfolks eller lokalsamhällens traditioner på grund av dess religiösa och/eller andliga betydelse.

Kyrkostyrelsen har möjlighet att inom sitt fortsatta arbete vidareutveckla – och vid behov ytterligare konkretisera – denna princip.

Urfolksrättsliga principen om fritt, informerat förhandssamtycke

Tillämpning av principen om fritt och informerat förhandssamtycke (*free, prior and informed consent*, FPIC) är centralt för markanvändning inom ett urfolks traditionella marker. För att kunna leva upp till samers mänskliga rättigheter behöver Svenska kyrkans skogsbruk och markanvändning leva upp till intentionerna i denna princip.

Grundvalen för FPIC-principen är dels urfolks rätt till självbestämmande, dels principen om icke-diskriminering. I självbestämmandet ingår bland annat rätten till ett värdigt liv, rätten till likvärdighet, rätten att kunna styra sin egen framtid och att vara delaktiga i beslut som rör urfolket inklusive beslut om nyttjande av naturresurser. I FPIC ingår vidare rätten att bli konsulterad, rätten till deltagande och rätten till marker och resurser. För att principen ska anses respekterad behöver samtliga tre delar finnas med. Det innebär att urfolk ska kunna påverka en beslutsprocess och inte bara ges möjlighet att delta i processen eller bli hörda. Med ”fritt” menas bland annat att det inte förekommer några påtryckningar, att dialogen innehåller tillit och sker i god anda, att urfolket själv får välja hur den är representerad, samt att urfolket faktiskt kan påverka utformningen och uppföljningen av dialogen. Urfolket ska ges förutsättningar att komma med så tidigt som möjligt i en beslutsprocess och ges tillräcklig tid för att kunna ta ställning till ett förslag. Den information som lämnas ska vara tillräcklig, tydlig och saklig och urfolket ska också ges tillräckliga resurser för att kunna delta på ett likvärdigt sätt i processen.

I tolkningen av FPIC har en proportionalitetsprincip utvecklats. Den innebär att för nyttjande av naturresurser på urfolkets traditionella marker som innebär *en direkt och betydande påverkan* på urfolket, krävs ett fritt informerat förhandssamtycke. För åtgärder som bedöms få mindre påverkan är kravet inte lika långtgående. För att kunna bedöma en föreslagen åtgärds påverkan behöver man beakta åtgärdens natur, dess omfattning, konsekvenser på kort och lång sikt och även graden av påverkan på urfolkets kultur.

En fråga som väckts i tolkningen av FPIC är huruvida det innebär en vetorätt för urfolket att säga nej till åtgärder. FN:s urfolksrapportör har särskilt kommenterat denna frågeställning. Principen ska inte ses som en vetorätt utan snarare att syftet med dialog med urfolk är att etablera ett samtycke och en process för att uppnå en överenskommelse som båda parter kan acceptera.

FPIC ingår numera också i olika hållbarhetsstandarder som företag har att följa för att visa att de respekterar mänskliga rättigheter. Bland annat i skogscertifieringen Forest Stewardship Council (FSC) hänvisar man till principen. Det har av samiska företrädare anförts att den modell för dialog som FSC i Sverige valt inte fullt ut lever upp till FPIC och att den standard som FSC International förordar är mer långtgående och mer i enlighet med tolkning av internationell rätt.

FSC är en internationell medlemsorganisation där FSC Sverige är en medlem. FSC International har 10 principer med tillhörande kriterier. Alla skogsbruksstandarder runt om i världen ska följa dessa principer och kriterier, men nationella anpassningar görs. Detta innebär att den FSC standard som finns i Sverige är anpassad för Sverige men har de 10 principerna med dess tillhörande kriterier som grund.

I den nuvarande standarden har urfolks rättigheter och möjligheter att påverka skogsbrukandet stärkts genom FPIC. Målet är en närmare samverkan mellan renskötseln och skogsbolagen för att förbättra förutsättningar för samexistens mellan de två parterna samt stärka den samiska renskötselns inflytande och villkor. Enligt FSC ska markägaren ”identifiera och upprätthålla urfolks lagliga och hävdvunna rättigheter att äga, nyttja och förvalta landområden, besittningar och tillgångar som påverkas av brukandet”. Vidare innehåller FSC en process för hur samplaneringen (tidigare kallat ”samråd”) ska gå till och redogör för processen i allt från innan, under och efter samplaneringen. Åtgärder som omfattas är bland annat avverkning, markberedning, val av trädslag, gödsling, planerad hänsyn till renskötseln, val av metod och tidpunkt, inom de kommande 5–7 åren. Det som åligger samebyn är att samebyns representanter ska ha mandat att samplanera inom hela samebyns område. Vid första mötet redogör samebyn för hur de nyttjar marken och hur renarna rör sig i landskapet, detta för att skogsbolagen ska kunna ta hänsyn till renskötseln framöver. Sedan förlöper samplaneringen som ett samråd där parterna går igenom de föreslagna skötselåtgärderna som avverkning, hyggesfria avverkningar, markberedning, val av trädslag efter avverkning, bränning, användning av främmande trädslag, gödsling och vägdragning. Om samebyn anser att en föreslagen skötselåtgärd omöjliggör renskötsel efter genomförd samplaneringsprocess kan samebyn välja att inte ge sitt samtycke, alltså inte säga ja. Det finns olika sätt att gå till väga efter detta. Åtgärden kan tas upp på nytt till samplanering, men tidigast om fem år. Om parterna däremot inte är överens om att skötselåtgärden omöjliggör renskötseln och/eller att alla möjligheter till anpassning från båda parter är beaktade, kan någon part då begära medling för att hitta en lösning. Om parterna fortfarande inte är överens efter medling kan prövning av en tvistelösningsskommitté begäras. Begäran om medling och prövning av tvistelösningsskommitté görs till FSC Sverige.

Om parterna, efter att medling genomförts och tvistelösningsskommittén bedömt att alla möjligheter till anpassning från båda parter är beaktade i samplaneringsprocessen, trots allt inte kommer överens – det vill säga att samebyn inte ger sitt samtycke och markägaren ändå har för avsikt att genomföra den planerade åtgärden – så kan markägaren välja att antingen lyfta åtgärden för samplanering på nytt när skogstillståndet förändrats ur betessynpunkt, eller genomföra åtgärden utan samebyns medgivande. I det senare fallet måste markägaren visa att samebyns anspråk på hänsyn innebär påtagliga inskränkningar på det långsiktiga brukandet, eller att samebyn generellt inte ger sitt samtycke till en viss typ av åtgärd utan att redogöra för hur skötselåtgärden omöjliggör renskötseln i det aktuella området.

Eftersom det, enligt FSC, är möjligt att gå vidare utan samtycke eller överenskommelse instämmer kyrkostyrelsen i utredningens bedömning att kraven i den svenska FSC-certifieringen inte fullt ut lever upp till FPIC-principen. För Svenska kyrkans skogsbruk bör det gälla att överenskommelse eller samtycke ska nås med berörd sameby när det gäller markanvändningsåtgärder som har en direkt eller betydande påverkan på deras rätt till renskötsel. Det räcker således inte att följa processen för samråd enligt FSC. Kyrkostyrelsen konstaterar vidare att egendomsförvaltningarna dock kan tillämpa FPIC fullt ut, utan hinder av FSC-certifieringen.

I det fortsatta arbetet har kyrkostyrelsen möjlighet att utfärda Svenska kyrkans bestämmelser

Kyrkostyrelsen gör bedömningen att en eventuell bestämmelse som reglerar den samplanering eller det samråd som bör ske med samiska företrädare bättre lämpar sig i Svenska kyrkans bestämmelser än i kyrkoordningen, eftersom det är mer detaljerade och handlingsstyrande regler i egendomsförvaltningen. Kyrkostyrelsen har, som nämnts ovan, möjlighet att utfärda en sådan närmare bestämmelse om förvaltningen. En sådan eventuell bestämmelse bör syfta till att möjliggöra samers inflytande och delaktighet i användningen och bevarandet av den mark som de traditionellt har brukat. Därför ska

samråd hållas med lämplig företrädare för berörd sameby med målet att uppnå överenskommelse eller samtycke, när det gäller markanvändningsåtgärder som har en direkt eller betydande påverkan på deras rätt till renskötsel, jakt eller fiske. Samrådets syfte ska vara att åstadkomma att berörd sameby kan ge ett fritt och i förväg informerat samtycke till åtgärder som planeras. Samråd ska hållas i en atmosfär av ömsesidig respekt och delaktighet samt i en efter omständigheterna lämplig form. Delaktigheten innebär att det ska finnas en möjlighet att påverka de beslut som fattas. Samtycke eller överenskommelse ska dokumenteras.

Vilka åtgärder som ska omfattas av samrådskrav kan även regleras i Svenska kyrkans bestämmelser. Jämfört med vad som omfattas av certifieringsstandardens krav på samråd skulle exempelvis även gallring och röjning kunna ingå.

En eventuell Svenska kyrkans bestämmelser skulle även kunna reglera andra hänsyn i skogsbruket som har samband med samer eller minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset, som till exempel en begränsning att inte plantera främmande trädslag, vilket inkluderar contortatall.

Kyrkostyrelsen konstaterar avslutningsvis att utredningens gensvar hos samiska företrädare har varit stort, liksom de samiska företrädares engagemang. Det har visat att samtal med samiska företrädare måste fortsätta. Det är svåra frågor och arbetet framåt är en process som endast kan fungera i dialog så att samiska företrädare får ökat inflytande jämfört med tidigare.

Dialog med berörda församlingar

Juridisk kommentar: Om kyrkostyrelsen önskar så finns det en möjlighet att gå vidare med en kyrkoordningsändring innebärande att exempelvis *dialog ska föras med berörd församling vid övergripande planering av förvaltningen i en församlings närområde/prästlönefastigheter som är av särskild betydelse för församlingen*. En sådan ändring kan som utredningen föreslagit ske genom att en ny bestämmelse, 46 kap. 9 a §, förs in, eller genom en ändring av den befintliga 9 § som innehåller en skyldighet för egendomsförvaltningarna att inhämta yttrande från berörd församling före försäljning av en prästlönefastighet.

Kyrkostyrelsens bedömning: Inget förslag till ändring eller tillägg i kyrkoordningen i nuläget.

Berörd paragraf: Inget förslag till ny eller ändrad bestämmelse i nuläget.

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag.

Utredningen föreslår att stiftet ska informera en berörd församling om insatser och den hänsyn som planeras i förvaltningen. Vid övergripande planering av förvaltningen ska berörd församlings synpunkter inhämtas och beaktas.

Enligt utredningen har det framkommit att stiftens förvaltning av skogar är en källa till konflikter i relation till en del församlingar. Det förekommer att församlingar får ta emot församlingsbors missnöje över åtgärder inom skogsbruket som egendomsförvaltningarna utför. Utredningens förslag syftar till att kunna ta hänsyn till lokala behov i relation till nyttjande av marker och att i högre utsträckning undvika konflikter. Därför behöver egendomsförvaltningarna vara lyhörda för lokala synpunkter. Utredningen föreslår att församlingar ska informeras om kommande avverkningar som planeras. Informationen ger församlingarna bättre förutsättningar att bemöta frågor från församlingsbor. Det finns också, enligt utredningens mening, skäl att inhämta synpunkter från församlingar vid övergripande planering av den fortsatta förvaltningen. Det är särskilt viktigt att inhämta synpunkter från barn och unga och deras behov. Det ger egendomsförvaltningarna bättre kännedom om hur marker nyttjas av allmänheten och av församlingen och därmed vägledning i bedömningar. Med beaktas avses att de synpunkter som inhämtas ska utgöra en del i beslutsunderlaget.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 265 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 140 som tillstyrker och 49 som tillstyrker delvis, medan 64 avstyrker förslaget. Därutöver är det 12 som inte har någon uppfattning.

Av stiftet är det åtta stift som avstyrker förslaget. Ett stift tillstyrker förslaget medan tre stift tillstyrker delvis. Ett stift har inte valt något svarsalternativ. *Stiftsstyrelsen i Stockholm*, som tillstyrker förslaget, noterar att förslaget delvis innebär en återgång till tidigare ordning som fanns i jordbruksfrågorna före år 2000. *Stiftsstyrelsen i Luleå* är positiv till att dialog stärks mellan stiftet och församlingarna på denna punkt och uppskattar att barn och unga särskilt nämns. *Stiftsstyrelsen i Strängnäs* tillstyrker förslaget men anser att detta inte behöver regleras i kyrkoordningen, som en följd av att prästlönetillgångarna styrs i en demokratisk ordning och att församlingarna därför inte kan ha ett ”veto”. *Stiftsstyrelserna i Visby och Lund* nämner de tätortsnära skogarna som viktiga att samråda om, även om stiftet avstyrker förslaget. Flera stift (Lund, Växjö, Karlstad, Skara) är positiva, alternativt inte negativa, till arbetet med samråd, även om de avstyrker förslaget. Det framförs att det är positivt att relationen mellan förvaltningen och berörda församlingar stärks. De flesta stift avstyrker en skrivning i kyrkoordningen om att förvaltningen ska inhämta och beakta berörd församlings synpunkter. *Stiftsstyrelsen i Lund* anger att varje stift måste kunna göra sin egen avvägning, ta hänsyn till lokala förutsättningar och regler, hantera och besluta angående samråd. Tre stift (Lund, Karlstad och Göteborg) anger att det fungerar bra som det är idag. Några stift efterfrågar att om det ska införas en bestämmelse i kyrkoordningen så måste den preciseras med tid och omfattning eller konkretiseras inom ramen för det lokala arbetet i varje stift.

Av de många församlingar och pastorat som yttrat sig över förslaget har bland annat följande framförts. *Kyrkorådet i Ljungskile församling* anser att det är viktigt att församlingen kan påverka stiftets skogsbruk, eftersom det är församlingen och dess församlingsmedlemmar som bor i och vid skogen. Församlingen menar att de som inte har så mycket kontakt med kyrkan, kan se stift och församling som ett och samma. Detta har betydelse för församlingen, när allmänheten protesterar emot en oönskad hantering av prästlönetillgångarnas skogar. Likaså har *kyrkorådet i Fristads församling* anfört att de gärna ser att en församling kan få en möjlighet att påverka förvaltningen, utifrån lokalkännedom och intressen utöver de rent ekonomiska, i de fall de ser att insatser inkräktar på lokalsamhället och församlingens intressen. Vidare har *kyrkorådet i Essunga pastorat* uttryckt att utredningens förslag inte löser problemet om egendomsförvaltningen och församlingen har olika uppfattning och ställer de retoriska frågorna ”Vem bestämmer?” och ”Har församlingen veto?”. Kyrkorådet hänvisar för tolkningen även till förarbetena till 46 kap. 9 § kyrkoordningen om församlingens rätt till yttrande vid försäljning av en prästlönefastighet. Utöver dessa är det många församlingar och pastorat som anfört liknande synpunkter angående förankring på lokal nivå, vikten av hänsyn till församlingarnas verksamhet, behovet av dialog och information och att det för församlingsborna ytterst är församlingen som representerar Svenska kyrkan – och därmed likställs med ansvariga för Svenska kyrkans markförvaltning. Flera församlingar och pastorat har också anfört att de har en god dialog med stiftens egendomsförvaltningar och, som *kyrkorådet i Traryd-Hinneryd Pastorat*, att det, utöver en lokal förankring, även är viktigt att beslut fattas av sakkunniga.

Skälen för kyrkostyrelsens bedömning

Kyrkostyrelsen delar utredningens och remissinstansernas bedömning att den lokala förankringen i förvaltningen av prästlönetillgångarna bör stärkas. Det är inte minst viktigt i församlingar med tätortsnära skog.

Kyrkostyrelsen konstaterar vidare att Svenska kyrkans nationella nivå och stiftet har till uppdrag att stödja och främja församlingarna i den grundläggande uppgiften. Församlingen är därmed den centrala och grundläggande enheten i kyrkans organisationsstruktur. Därtill är församlingarna mottagare av förvaltningens avkastning. Det talar för att församlingarnas synpunkter och behov bör ha ytterligare

inflytande i markförvaltningen, vilket även stämmer väl överens med prästlönetillgångarnas historiska ursprung från församlingarna.

Kyrkostyrelsen noterar att församlingarnas inflytande i markförvaltningen till viss del regleras idag genom 46 kap. 9 § kyrkoordningen. Bestämmelsen innebär att en församling har rätt att få tillfälle att yttra sig, när fråga om att sälja en prästlönefastighet inom församlingen uppstår. Tidigare har det även funnits en rätt till yttrande vid förändring av användningen av en prästlönefastighet, ombyggnad på denna eller antagande av en ny arrendator. Enligt kyrkoordningsskrivelsen som föreslog den nuvarande lydelsen skulle denna ändring inte hindra att stiftet ändå ger berörd församling tillfälle att yttra sig i sådana frågor. Vidare konstateras att det är naturligt att tillfälle till yttrande ges i fråga om fastigheter som är av särskild betydelse för församlingen eller pastoratet.

Kyrkostyrelsen menar att detta ger uttryck för vikten av en god dialog mellan församlingarna och egendomsförvaltningarna vid förvaltningen av prästlönefastigheter. Vidare bedömer kyrkostyrelsen, med stöd i remissinstansernas yttranden, att detta i många fall fungerar bra. Utmaningar noteras dock vid såväl skogsbruk som exploaterande verksamheter som exempelvis solenergi, vindkraft, gruvverksamhet och övrig bebyggelse. Utformningen av församlingarnas inflytande och delaktighet i markförvaltningen kan därför behöva se ut på olika sätt utifrån de aktuella omständigheterna.

Kyrkostyrelsen har för avsikt att i en tillitsfull process tillsammans med stiftens egendomsförvaltningar och övriga berörda vidare utreda möjligheten att gå vidare med förslag om en ytterligare utvecklad och förbättrad förankring hos församlingar och pastorat vid markförvaltningen samt en ökad transparens avseende planering av verksamheten. Detta bör särskilt gälla mark som är av särskild betydelse för församlingen eller pastoratet. Resultatet kan utmynna i en kyrkoordningsändring eller närmare bestämmelser om förvaltningen. Utgångspunkten bör dock vara att etablera processer för dialog som kan ge en ökad förståelse för församlingarnas behov och intressen, snarare än detaljreglering om hur synpunkter ska inhämtas och beaktas. Sådana dialoger bör också utgöra underlag till stiftens bedömning av balanseringen av de fyra hållbarhetsdimensionerna.

Styrning, tillsyn och uppföljning av förvaltningen

Under detta avsnitt redogörs för kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen avseende styrning, tillsyn och uppföljning av förvaltningen av prästlönetillgångarna.

Ingen ändring för ökad styrning av förvaltningen och inga nya sanktionsmöjligheter vid efterlevnadskontroll

Avsnittet kommer att kompletteras

Kyrkostyrelsens bedömning: Detaljerade mål för förvaltningen bör utarbetas av varje stift, vilket ger utrymme för nödvändiga överväganden och anpassningar utifrån lokala förutsättningar. Samtidigt bör kyrkostyrelsen, utifrån sitt främjandeansvar, bidra till en nationell samordning så att förvaltningen av prästlönetillgångarna totalt över hela landet sker i enlighet med hållbarhetsdimensionerna och visionen.

Berörda paragrafer: 46 kap. 3 § andra stycket, 5 a § och 5 c § kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen föreslog att kyrkostyrelsens styrning av förvaltningen skulle förtydligas och att tillsynen skulle utvecklas och stärkas för att säkerställa en hållbar förvaltning av tillgångarna. Ett av förslagen i detta syfte var att kyrkostyrelsen skulle besluta om mål och inriktning för förvaltningen, genom tillägg i 46 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen. Ett annat förslag i detta syfte var att kyrkostyrelsens nuvarande tillsyn skulle utvidgas till att även inkludera möjligheten att ställa krav på vidtagande av åtgärd, genom ändring av 46 kap. 5 a § kyrkoordningen. Utredningen föreslog vidare att kyrkostyrelsen, genom ändring av 46 kap. 5

c § kyrkoordningen, skulle ges möjlighet att hålla inne del av stiftsbidraget enligt 44 kap. 14 §, vid allvarliga brister i förvaltningen av prästlönetillgångarna, till dess att åtgärd vidtagits.

Utredningen byggde sina förslag bland annat på bedömningen att Svenska kyrkan bör utveckla en tillitsbaserad styrning i förvaltningen av prästlönetillgångar. Den framtida fortsatta uppföljningen och tillsynen ska bidra till ökad tillit. Målskrivningar för förvaltningen av prästlönetillgångar och intentionerna i kyrkoordningen ska följas upp. Ständiga förbättringar ska eftersträvas. Utredningen bedömde att förslagen skulle bidra till att utveckla ett arbets- och förhållningssätt i riktning mot en tillitsbaserad styrning och ledning av egendomsförvaltningarnas uppdrag. Ett sådant arbets- och förhållningssätt har av utredningen bedömts kunna bidra till ett ökat gemensamt ansvarstagande och ökad tillit inom Svenska kyrkan och på sikt färre konflikter som berör skogsförvaltningen.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har X yttrat sig över förslaget. Av dessa...

Angående förslaget att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning för förvaltningen är det tio stift som avstyrker förslaget. Två stift tillstyrker förslaget och ett stift tillstyrker delvis. *Stiftsstyrelserna i Stockholm och Linköping* anser att det är lämpligt att kyrkostyrelsen beslutar om mål och riktning för förvaltningen. *Stiftsstyrelserna i Växjö, Lund, Göteborg, Skara, Luleå, Visby, Karlstad, Uppsala och Härnösand* avstyrker dock från att stärka den nationella styrningen över förvaltningen. De anför att förvaltningen av prästlönetillgångarna görs bäst av stiftet. Detta stämmer även överens med kyrkans ordning att beslut ska fattas på lägsta möjliga nivå. Flera stift nämner bland annat Egendomsnämndernas samarbetsorgan (ENSO), Stiftens Egendomsförvaltningars Förening (STEF) och Färdplan för klimatet som exempel på att det redan finns ett väl utvecklat samarbete. *Stiftsstyrelserna i Lund, Växjö, Strängnäs, Skara, Göteborg, Luleå, Karlstad och Uppsala* påpekar att det redan idag finns möjligheter för kyrkostyrelsen att enligt kyrkoordningen besluta om närmare bestämmelser om förvaltningen. *Stiftsstyrelsen i Linköping* anser att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning, men att det är viktigt att införandet sker stegvis med hänsyn till olikheterna i landet. Det måste vidare finnas en rimlig tidsram i införandet och stiftet måste förbli viktiga i processen. De anser att det även är viktigt att införande får ta tid och åtföljs av utbildning.

Angående förslaget att öka möjligheten för kyrkostyrelsen att ställa krav på åtgärd är det tio stift som avstyrker förslaget. Ett stift tillstyrker delvis, medan ett stift tillstyrker "med kommentar". Ett stift har inte valt något svarsalternativ. *Stiftsstyrelserna i Lund, Växjö, Skara och Härnösand* anser att den föreslagna ändringen saknar skäl eftersom stiftet har skött förvaltningen utmärkt utifrån nuvarande förutsättningar i kyrkoordningen. De flesta stift avstyrker vidare förslaget med hänvisning till att det skulle innebära centralisering av förvaltningen. *Stiftsstyrelserna i Strängnäs och Göteborg* anser att den nuvarande regleringen är tillräcklig, eftersom kyrkostyrelsen enligt den redan har ett tillsynsansvar. *Stiftsstyrelserna i Karlstad och Härnösand* menar att förslaget inte ger uttryck för vad kyrkostyrelsens tillsynsansvar bör innebära. *Stiftsstyrelsen i Uppsala* delar utredarens uppfattning om att det behöver finnas möjlighet för kyrkostyrelsen att ställa krav på åtgärder. De menar dock att den föreslagna bestämmelsen ger uppdragen att bidra med råd, stöd och hjälp en underordnad betydelse och menar därför att det i stället bör göras ett tillägg i den befintliga formuleringen där det läggs till – efter råd, stöd och hjälp – att kyrkostyrelsen kan ställa krav på vidtagande av åtgärd. *Stiftsstyrelsen i Linköping* anser också att det måste finnas en tydlighet i vad som krävs för att nå målen. De förutsätter en proaktivitet i kyrkostyrelsens agerande som förekommer uppkomsten av större avvikelser mot uppställda mål. Utgångspunkten är dock att råd och stöd bör räcka.

Angående förslaget att göra det möjligt för kyrkostyrelsen att hålla inne stiftsbi-drag är det elva stift som avstyrker förslaget. Ett stift tillstyrker förslaget delvis. Ett stift har inte valt något svarsalternativ. *Stiftsstyrelserna i Lund, Skara och Göteborg* anser att förslaget inte är i linje med Svenska kyrkans organisationsstruktur och *stiftsstyrelserna i Strängnäs och Linköping* ser förslaget som ett främmande element inom Svenska kyrkan eftersom det idag i princip saknas ekonomiska sanktioner i

kyrkoordningen. Förslaget bör därför inte införas. *Stiftsstyrelsen i Växjö* anser att det bör vara kyrkomötet som, efter skrivelse från kyrkostyrelsen, fattar beslut om lämpliga åtgärder.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

I lagen om Svenska kyrkan anges att det är trossamfundet Svenska kyrkan som ska förvalta prästlönetillgångarna. Av lagens förarbeten framgår att syftet med att uppdra förvaltningen till trossamfundet Svenska kyrkan, och inte direkt till stiften som ansvarade för förvaltningen även före relationsändringen, var att ge förutsättningar för en enhetlig förvaltning i hela landet. Detta mot bakgrund av att prästlönetillgångarna bedömdes ha en stor betydelse för Svenska kyrkan och att de ingår som en viktig del i utjämnningssystemet. I propositionen uttalas vidare att detta inte hindrar att den praktiska förvaltningen fortsatt kunde skötas på stiftsnivå om Svenska kyrkan fann detta lämpligt.

Förvaltningen av prästlönetillgångarna har genom 46 kap. 2 § första stycket kyrkoordningen delegerats till stiften. Det avgörande motivet för detta var, enligt kyrkoordningens förarbeten, önskemålen om en lokal och regional förankring eller som det också uttrycktes; hänsynen ”till den utbredda känslan hos kyrkotillhöriga att förvaltningen av jord och skog hör hemma i den egna bygden”.

Kyrkostyrelsen konstaterar att en grundläggande princip i detta sammanhang är att det endast är beslutanderätten som har delegerats. Ansvar för de fattade besluten ligger alltid kvar på den som har beslutat om delegationen. En konsekvens av detta är att den nationella nivån alltid i sista hand måste ta ansvar för den förvaltning som kyrkomötet har tilldelat stiftet. Det blir därmed också trossamfundet Svenska kyrkan som inför staten är ansvarig för hur den samlade förvaltningen av prästlönetillgångarna sköts. Mot bakgrund av detta förutsattes det vid relationsändringen att Svenska kyrkan, i egenskap av förvaltare, skulle besluta om de närmare regler för förvaltningen av prästlönetillgångarna som behövs och som före relationsändringen framgick av lag.

Som redogjorts för i avsnitten ovan föreslår kyrkostyrelsen att utvecklingen mot en mer hållbar förvaltning av prästlönetillgångarna ska eftersträvas i enlighet med de fyra hållbarhetsdimensionerna som införs i 46 kap. 3 § kyrkoordningen. Vidare föreslås, genom kyrkostyrelsens förslag till ny lydelse av 46 kap. 8 § kyrkoordningen, också en enhetlig och gemensam vision för förvaltningen av prästlönefastigheterna.

Även om kyrkostyrelsen inte föreslås sätta uttryckliga mål för stiftens förvaltning av prästlönefastigheterna är det enligt kyrkostyrelsens uppfattning centralt att varje stift i sin förvaltning arbetar mot verksamhetsnära mål som relaterar till visionen och hållbarhetsdimensionerna. Utan tydligt satta mål blir det svårt för kyrkostyrelsen att följa upp egendomsförvaltningarna på ett meningsfullt sätt. Målen bör utarbetas av respektive stift, vilket ger utrymme för nödvändiga överväganden och anpassningar utifrån lokala förutsättningar. Kyrkostyrelsen anser, som tidigare redogjorts för, även att beslut om detaljerna i förvaltningen för uppfyllelse av visionen ska överlåtas åt respektive egendomsförvaltning. Samtidigt behöver kyrkostyrelsen, utifrån trossamfundets yttersta ansvar för den förvaltning som delegerats till stiftet också vara delaktig i framtagande och uppföljning av målen för att säkerställa att förvaltningen av prästlönetillgångarna totalt över hela landet sker i enlighet med den gemensamma visionen och hållbarhetsdimensionerna.

Kyrkostyrelsen konstaterar att den redan idag har möjlighet att utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna genom det bemyndigande som finns i 46 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen. Exempelvis skulle det kunna regleras i Svenska kyrkans bestämmelser att stiftet ska samråda med kyrkostyrelsen när de utarbetar målen eller redovisa de mål som de har satt upp. I och med detta gör kyrkostyrelsen bedömningen att det inte finns några övervägande skäl för att i 46 kap. 3 § kyrkoordningen lägga till att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning på sätt som utredningen har föreslagit.

När det sedan gäller frågan om kyrkostyrelsens tillsyn över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna ska utökas till att – utöver råd, stöd och hjälp – även omfatta krav på vidtagande

av åtgärd gör kyrkostyrelsen följande bedömning. Som ett verktyg för att ställa detta krav har utredningen föreslagit en möjlighet för kyrkostyrelsen att hålla inne stiftsbidrag.

Kyrkostyrelsen konstaterar att det finns både bindande och icke bindande former av styrning som tillämpas inom Svenska kyrkan. Det sätt som finns för att binda stift, församlingar och pastorat är genom antingen bestämmelser eller avtal. Den icke bindande formen av styrning är råd och riktlinjer. Den tillsynsmodell som tillämpas inom Svenska kyrkan, inom olika områden, bygger på icke bindande medel som råd och riktlinjer. Denna typ av styrning bygger på Svenska kyrkans organisationsstruktur, att beslut ska fattas lokalt. Kyrkostyrelsen vill betona att det idag därför redan finns en tillitsbaserad styrning för förvaltningen av prästlönetillgångarna. Trots vad som anförs i utredningen om att dagens tillsynsmodell saknar möjligheter för att åstadkomma rättelse, gör kyrkostyrelsen bedömningen att övervägande skäl talar för att behålla den tillsynsmodell som finns idag. Detta innebär att de förändringar som utredningen föreslagit i ovan nämnda bestämmelser i kyrkoordningen inte införs i dagsläget. Detta innebär dock inte att tillsynsarbetet inte kan vidareutvecklas på annat sätt.

Kyrkostyrelsens tillsyn ska innebära att genom samråd och uppföljning ge råd, stöd och hjälp

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkostyrelsens nuvarande tillsynsansvar tydliggörs genom att samråd kompletteras med ”uppföljning” avseende förvaltningen av prästlönetillgångarna. De överläggningar med företrädare för stiftens kyrkostyrelsen ska kalla till minst en gång per år bör vara för ”samråd och uppföljning av” förvaltningen av prästlönetillgångarna.

Ändrad paragraf: 46 kap. 5 d § kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen föreslog att ordet samråd skulle ersättas med ordet uppföljning i 46 kap. 5 d § kyrkoordningen, så att bestämmelsen skulle ha följande lydelse: *”Kyrkostyrelsen ska minst en gång varje år kalla till överläggningar med företrädare för stiftens kyrkostyrelsen för uppföljning av förvaltningen av prästlönetillgångarna.”*

Utredningen konstaterade att dagens årliga samråd mellan stiftens egendomsförvaltningar och kyrkostyrelsen närmast kan beskrivas som ett informationsmöte, vilket inte fyller den uppgift som behövs. Utredningen ansåg att den årliga överläggningen i stället behöver utformas så att det blir mer av en uppföljning, där resultaten följs upp och strategiska frågor diskuteras. Uppföljningen bör också bidra till att skapa en gemensam bild av erfarenheter och utmaningar i det fortsatta arbetet. Den årliga uppföljningen ska bygga på de årliga redovisningar som stiftens lämnat kring förvaltningen av prästlönetillgångarna. Utredningen menade att stiftens redovisningar inom ramen för uppföljningen, samt förslaget nedan om årlig redovisning från kyrkostyrelsen till kyrkomötet, är viktiga delar i hur förvaltningens hållbarhetsarbete ska redovisas. Uppföljningen av arbetet utgör, enligt utredningen, också en viktig bas för kyrkostyrelsens fortsatta styrning. Kyrkostyrelsen behöver i större utsträckning möta de frågeställningar som väcks av stiftens egendomsförvaltningar. Det finns, enligt utredningen, en tydlig önskan från stiftens kyrkostyrelsen att den årliga överläggningen blir ett mer strategiskt möte än idag.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 265 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 94 som tillstyrker och 23 som tillstyrker delvis, medan 128 avstyrker förslaget. Därutöver är det 20 som inte har någon uppfattning.

Av stiftens kyrkostyrelsen är det sex stift som avstyrker förslaget. Tre stift tillstyrker förslaget, medan tre stift tillstyrker delvis. Ett stift har inte valt något svarsalternativ.

Stiftsstyrelsen i Göteborg anser att det är positivt med en organiserad årlig upp-följning och *Stiftsstyrelsen i Strängnäs* anser att ordet ”uppföljning” är ett bättre begrepp. *Stiftsstyrelserna i Uppsala och Växjö* anser tvärtom, som en följd av att kyrkostyrelsen inte bör överta stiftens nuvarande

beslutanderätt över förvaltningen av prästlönetillgångarna i detalj, att begreppet ”samråd” bör vara kvar. *Stiftsstyrelsen i Visby*, som avstyrker den föreslagna ändringen, menar att samrådsformen är bra, men kan och behöver utvecklas i sin nuvarande form. De har idag en välfungerande förvaltning med ett lokalt anpassat skogsbruk, vilket även *stiftsstyrelsen i Lund* ger uttryck för i sitt svar. *Stiftsstyrelsen i Härnösand* anser att det finns en stor potential att utveckla det årliga samrådet utan att en ändring av kyrkoordningen behöver ske. Samråden kan till exempel omfatta uppföljning inom valda områden. *Stiftsstyrelsen i Linköping* anser att det bör finnas en tydlig uppföljning och att samråd, som omfattar mer än ren måluppföljning, också är viktigt. Samråd inrymmer även möjlighet till överläggningar, kompetensutveckling, gemensam analys och diskussion. *Stiftsstyrelsen i Stockholm*, som tillstyrker förslaget, anser att kyrkostyrelsen har alla möjligheter att utveckla den årliga tillsynen. *Stiftsstyrelsen i Luleå* påpekar att kyrkostyrelsen möter stiftsstyrelsernas presidier regelbundet för samtal om verksamhetsutveckling och anser att en liknande överläggningsmodell bör utvecklas för skogsförvaltningen.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen delar utredningens och den av flera remissinstanser understödda uppfattningen att dagens årliga samråd mellan stiftens egendomsförvaltningar och kyrkostyrelsen bör vidareutvecklas. Kyrkostyrelsen instämmer vidare i utredningens bedömning att dessa överläggningar skulle kunna utformas så att de blir mer utav ett samtal, en uppföljning, där resultaten följs upp och strategiska frågor diskuteras. Därtill konstaterar kyrkostyrelsen att stiftens årliga redovisningar om förvaltningen av prästlönetillgångarna kommer att behöva vidareutvecklas och kompletteras till följd av det nya ställningstagandet med utgångspunkt i de fyra hållbarhetsdimensionerna och en enhetlig och gemensam vision. Stiftet bör därför redovisa hur man arbetar med detta. En följd därav är att kyrkostyrelsens tillsyn behöver följa den utvecklingen. Kyrkostyrelsen menar att det tillsynsarbete som krävs inte återspeglas fullt ut i begreppet samråd. Därför bör lydelsen utökas till att även omfatta ordet ”uppföljning”. Uppföljningen av arbetet blir därmed en viktig grund i kyrkostyrelsens fortsatta tillsynsarbete.

Kyrkostyrelsen behöver också i större utsträckning möta de frågeställningar som väcks av stiftens egendomsförvaltningar. Kyrkostyrelsen har i remissvaren uppfattat att det finns en tydlig önskan från stiftet om att den årliga överläggningen utvecklas till ett mer strategiskt möte än vad som sker idag. Kyrkostyrelsen noterar att remissinstanserna har angett fördelar både med att behålla ordet ”samråd” i bestämmelsen och att ändra till ordet ”uppföljning”. Vidare har ett stort antal remissinstanser föreslagit att inkludera båda orden. Med beaktande av ovan och de remissvar som lämnats bedömer kyrkostyrelsen att det är lämpligt att ordet ”uppföljning” läggs till 46 kap. 5 d § kyrkoordningen som reglerar samråd mellan kyrkostyrelsen och egendomsförvaltningarna.

Årlig tillsynsredovisning från kyrkostyrelsen till kyrkomötet

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkomötet är ytterst ansvarig för Svenska kyrkans förvaltning av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen ska årligen till kyrkomötet redovisa iakttagelser från tillsynen av förvaltningen.

Ändrad paragraf: 46 kap. 5 c § kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen föreslog en mer utvecklad bestämmelse, innebärande att kyrkostyrelsen genom en årlig skrivelse till kyrkomötet skulle redovisa iakttagelser och åtgärder om tillsynen av förvaltningen. Redovisningen skulle innehålla en redogörelse rörande insatser för att säkerställa andlig, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet.

Syftet med förslaget är, enligt utredningen, att ytterligare stärka hållbarhetsarbetet och bidra till den gemensamma kraftsamling som efterfrågas inom Svenska kyrkan. Återrapporteringskrav kan ses som

en del i säkerställande av efterlevnad av uppsatta normer. Kravet på återrapportering, som föreslås av utredningen, ger en tydlighet och transparens i hållbarhetsarbetet som stärker Svenska kyrkans trovärdighet. Det ger också en tydlighet i ansvarsfördelningen mellan de olika organen inom Svenska kyrkan. Genom sådan tydlighet och öppenhet kan konflikter inom kyrkan motverkas. Redovisningen syftar till att ge kyrkomötet en tydligare bild av helheten, hur väl delegeringen av förvaltningen till stiftet fungerar och hur arbetet med kyrkans fortsatta inriktning inom skogsbruket fortskrider.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 266 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 103 som tillstyrker och 36 som tillstyrker delvis, medan 108 avstyrker förslaget. Därutöver är det 19 som inte har någon uppfattning.

Av stiftet är det ett stift som tillstyrker förslaget, medan sex stift tillstyrker delvis. Fem stift avstyrker förslaget. Ett stift har inte valt något svarsalternativ. Kyrkostyrelsen skriver idag en tillsynsrapport baserad på kyrkostyrelsens genomgång och analys av de svar som stiftet lämnat på de frågor som utgör underlaget. Detta lyfts fram av *stiftsstyrelserna i Stockholm och Luleå* som argument för förslaget och av *stiftsstyrelserna i Lund, Uppsala och Visby* som argument emot förslaget. *Stiftsstyrelsen i Växjö* menar att förslaget innebär mer administration. *Stiftsstyrelsen i Härnösand* anser att förslaget är en märkbar urvattning av det regionala och lokala självstyret som är karaktäristiskt och grundläggande för Svenska kyrkan. *Stiftsstyrelsen i Skara* föreslår i stället formuleringen: ”Kyrkostyrelsen ska årligen genom en skrivelse till kyrkomötet redovisa iakttagelser och åtgärder om tillsynen av förvaltningen”. *Stiftsstyrelsen i Göteborg* föreslår å sin sida som lämplig formulering: ”Kyrkostyrelsen ska årligen rapportera resultatet av uppföljningen av förvaltningen till kyrkomötet”, och tillägger att en årlig uppföljning av förvaltningen bör hållas på våren så att resultaten kan redovisas till kyrkomötet. Det är rimligt att de överläggningar som idag sker mellan stiftets förvaltningar och kyrkostyrelsen utvecklas. *Stiftsstyrelsen i Växjö* anser att det är mer rimligt att en sådan redovisning endast ska lämnas en gång per mandatperiod, medan *stiftsstyrelsen i Linköping* föreslår minst en gång per mandatperiod. Stiftet tillägger att frekvensen måste diskuteras för att inte skapa onödigt merarbete och att kyrkostyrelsen får bedöma den lämpliga frekvensen, som eventuellt också kan ändras när de nya målen har satt sig.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Som beskrivits ovan är det alltid den nationella nivån som ytterst ansvarar för den förvaltning av prästlönetillgångarna som kyrkomötet har tilldelat stiftet. Därför behöver stiftet rapportera om arbetet i egendomsförvaltningarna till kyrkostyrelsen. Mot bakgrund av att egendomsförvaltningarna bör följas upp i förhållande till hållbarhetsdimensionerna och den enhetliga och gemensamma visionen föreslår kyrkostyrelsen även, som redogjorts för i avsnitten ovan, att uppföljningen av stiftets arbete vidareutvecklas. För att kyrkomötet, som är ytterst ansvarig för Svenska kyrkan, ska ha möjlighet att följa förvaltningen bedömer kyrkostyrelsen att det även krävs en återkoppling till kyrkomötet. Kyrkostyrelsen instämmer därför i utredningens bedömning i denna del. Det bör därför i 46 kap. 5 c § kyrkoordningen föras in att kyrkostyrelsen årligen till kyrkomötet ska redovisa iakttagelser från tillsynen av förvaltningen. Kyrkostyrelsen väljer dock att inte i bestämmelsen närmare ange vilken form som redovisningen bör ha eller till vilket utskott den ska ställas. Detta får i stället utformas inom det fortsatta arbetet.

Skapa förutsättningar för det fortsatta arbetet genom att tydliggöra att kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om tillsynen av förvaltningen

Juridisk kommentar: Eventuellt lämpar sig ändringen bättre i 46 kap. 3 § andra stycket. Det är dock endast en formalitet i vilken bestämmelsen förtydligandet skrivs in. Resonemanget är detsamma. Remitteringen kan ha betydelse för bedömningen.

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkostyrelsens bemyndigande att utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna bör förtydligas så att det tydligt framgår att kyrkostyrelsen även får utfärda närmare bestämmelser om tillsynen över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna.

Ändrad paragraf: 46 kap. 5 a § kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen föreslog i stället att kyrkostyrelsens tillsyn skulle utvecklas genom ändringar i kyrkoordningen.

Remissinstanserna: Eftersom utredningen inte innehöll något motsvarande förslag har remissinstanserna inte yttrat sig om detta, utöver vad som framgår av ovan redovisade förslag om tillsyn och uppföljning.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Inom kyrkostyrelsens fortsatta arbete ligger att vidareutveckla en tillitsbaserad till-syn, i enlighet med önskemål och synpunkter som framförts och även i viss mån enligt utredningens bedömningar. Kyrkoordningen innehåller redan idag ett bemyndigande för kyrkostyrelsen att utfärda närmare bestämmelser ”om förvaltningen” av prästlönetillgångarna i 46 kap. 3 § kyrkoordningen. I det fortsatta arbetet skulle detta bemyndigande kunna tillämpas. En utvecklad tillsyn skulle därför kunna innefatta att utfärda närmare bestämmelser som förtydligar exempelvis den uppföljning som föreslagits åligga kyrkostyrelsen. Det kan dock ifrågasättas om kyrkoordningens bemyndigande i 46 kap. 3 § kyrkoordningen även inkluderar att utfärda närmare bestämmelser ”om tillsyn”. Kyrkostyrelsen gör därför bedömningen att detta förtydligande bör införas som ett nytt andra stycke i 46 kap. 5 a § kyrkoordningen.

Syftet med den föreslagna ändringen är att förtydliga innebörden av och undanröja tvivel i det praktiska arbetet om vilket bemyndigande som kyrkostyrelsen faktiskt har. Ett otydligt formulerat bemyndigande kan innebära osäkerhet om mandat att utfärda närmare bestämmelser i det fortsatta arbetet, vilket kan resultera i fördröjning av vidareutvecklingen av tillsynen.

Kyrkostyrelsen vill betona att ändringen endast är avsedd att undanröja eventuella tvivel om att kyrkostyrelsen har möjlighet att utveckla innehållet i och formerna för den tillsyn som redan idag åligger kyrkostyrelsen, särskilt med hänvisning till det föreslagna tillägget i 46 kap. 5 d § kyrkoordningen (att det ska ske både samråd och uppföljning av förvaltningen av prästlönetillgångarna). Själva omfattningen av kyrkostyrelsens tillsyn, som regleras i 46 kap. 5 a § första stycket, kan däremot inte utökas genom reglering i Svenska kyrkans bestämmelser. Kyrkostyrelsen vill därför betona att tillsynens omfattning kvarstår, det vill säga att ge råd, stöd och hjälp.

Kyrkostyrelsen avser att arbeta tillsammans med stiftens för att stärka genomförandet

Kyrkostyrelsens bedömning: Kyrkostyrelsen avser att inom ramen för en utvecklad tillsyn av prästlönetillgångarna, tillsammans med stiftens förvaltningar genom samråd och uppföljning, bidra till ett agerande i förvaltningarna av prästlönetillgångarna som är förenligt med föreslagna kyrkoordningsändringar. Arbetet med att stärka genomförandet genomförs med en hög grad av transparens och involverar olika kompetenser inom Svenska kyrkan.

Utredningens förslag

För att i förvaltningen stärka genomförandet av utredningens förslag om mål och inriktning föreslogs ett antal insatser:

- Kyrkostyrelsen inrättar ett råd för markförvaltning från den 1 januari 2026
- Särskilda omställningsmedel anslås för att underlätta omställningen
- Omfattande utbildningsinsatser görs inom området Naturnära skogsbruk
- Ett nytt uppföljningsprogram för generell hänsyn implementeras

- En befattning med hög skogsekologisk kompetens inrättas
- Samverkan med omgivande samhälle utvecklas, samt att
- Svenska kyrkans hemsida utvecklas för kommunikation om förvaltningen av prästlönetillgångar

Utredningens förslag till förtydligad styrning av förvaltningen, det vill säga att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning för förvaltningen, överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningens förslag för att underlätta genomförandet överensstämmer emellertid delvis med kyrkostyrelsens bedömning av vilka behov som finns för att i processen framåt utveckla skogsförvaltningen.

Remissinstanserna:

I frågeformuläret ställdes inte frågor för varje enskilt av de sju förslagen utan endast en fråga för samtliga förslag sammantaget. Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 265 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 66 som tillstyrker och 35 som tillstyrker med justering, medan 143 avstyrker förslaget. Därutöver är det 20 som inte har någon uppfattning. Av stiften är det sex stift som avstyrker, fem som tillstyrker med justering, ett som tillstyrker och ett som inte har valt något svarsalternativ.

Några stift yttrar sig över förslagen på ett generellt plan och är positiva till ökad samverkan mellan stiftet och mellan stift och nationell nivå, men avstyrker de presenterade förslagen som innebär att nationell nivå tilldelas en självständig beslutande roll i frågor som påverkar de enskilda förvaltningarnas arbete med kompetensutveckling, uppföljning och kommunikation. Den typen av verksamhetsbeslut ska tas på den nivå där ansvaret är placerat, det vill säga stiftet.

Bland församlingar och pastorat uttrycker en majoritet en oro över att förslaget bidrar till ökad centralisering och administration. Många är kritiska till inrättandet av råd och nya tjänster på nationell nivå. Samtidigt så många för framvikten av att utnyttja befintlig kompetens och strukturer snarare än att skapa nya strukturer framhålls vikten av samverkan med omgivande samhälle och utbildningsinsatser för att hantera framtida utmaningar. I det följande redogörs kortfattat för hur majoriteten av stiftet yttrat sig över de sju förslagen var för sig.

Kyrkostyrelsen inrättar ett råd för markförvaltning från den 1 januari 2026

En tydlig majoritet av stiftet avstyrker förslaget att kyrkostyrelsen inrättar ett råd för markförvaltning. Många stift uttrycker på olika sätt att Egendomsnämndernas samarbetsorgan (ENSO) och kyrkostyrelsen i stället bör utveckla det befintliga samrådet, till exempel genom att det befintliga ENSO knyts till nationell nivå som ett organ för samordning och samplanering samt att samrådet med kyrkostyrelsen utvecklas och utvidgas. Något stift framför att nationell nivå bör visa tillit till stiftet utifrån kyrkoordningen och att behovet av ett nationellt råd för markförvaltning därmed faller. Samma stift tycker även att det är anmärkningsvärt att det föreslagna rådet endast ska arbeta med ”markförvaltning” och inte med samtliga tillgångsslag inom prästlönetillgångarna.

Omställningsmedel

De flesta stift anser att om beslut fattas som medför omställningskostnader för stiftet så är det den nationella nivån som ska stå för dessa kostnader under en övergångsperiod. Flera tillägger att behovet och innebörden måste analyseras.

Omfattande utbildningsinsatser görs inom området Naturnära skogsbruk

Flera stift avstyrker uttryckligen förslaget med hänvisning till att utbildning sker kontinuerligt i förvaltningarna. Andra stift lyfter fram vikten av ny kunskap i förvaltningen men också att personal och entreprenörer redan idag utbildas kontinuerligt.

Uppföljningsprogram för generell hänsyn

Flera stift anser att uppföljningen av generell hänsyn ska följa skogsbranschens standard. Skogsstyrelsens målbilder kan fortsatt tillämpas och uppföljningen blir då även jämförbar med branschen i stort. Det framförs även att ett nytt system inte kan motiveras då stiftens redan idag tillämpar ett mycket omfattande system för miljöuppföljning.

Befattning med hög skogsekologisk kompetens

Flera stift uttrycker att det inte kan vara nationell nivåns uppgift att centralt tillhandahålla skogsekologisk kompetens. Det framförs att stiftens regelbundet samarbetar med länsstyrelserna och Skogsstyrelsen där det finns sådan kompetens. Något stift framför dessutom att sådan kompetens finns inom den egna förvaltningen.

Utveckla samverkan med samhället

Det som lyfts fram av de flesta stift angående samverkan med övriga samhället är att det redan i dag är en naturlig del i förvaltningen.

Utveckla kyrkans hemsida för kommunikation om förvaltningen av prästlönetillgångar

Många stift ser generellt positivt på förslaget att utveckla hemsidan för bättre kommunikation, och anför att detta är ett pågående arbete. Vidare ställer sig många stift positivt till att öka kunskapen om skogsbruket; det är viktigt med transparens och öppenhet beträffande all verksamhet i Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsens överväganden

Övergripande

Utredningens förslag på insatser för att stärka genomförandet är nära kopplade till dess förslag om att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning för förvaltningen. Kyrkostyrelsen avser inte gå vidare med detta förslag, vilket redogjorts för i denna skrivelse. Trots det anser kyrkostyrelsen att det finns skäl att kommentera och överväga några av utredningens förslag. Kyrkostyrelsen vill emellertid understryka att den nya inriktningen, som beskrivs av de föreslagna kyrkoordningsändringarna, i grunden bör säkras genom en tillitsfull och utvecklad tillsyn. Avsikten är att underlätta för stiftens förvaltningar att ta operativt ansvar för förvaltningen och utveckla den enligt inriktningen i kyrkoordningen.

Kyrkostyrelsen inrättar ett råd för markförvaltning från den 1 januari 2026

För att på ett konstruktivt sätt kunna bidra till utvecklad tillsyn behöver kyrkostyrelsen överväga om inte ytterligare expertkunskap bör knytas till kyrkostyrelsen. Inledningsvis, då arbetet att tillsammans med stiftens ta fram formerna för samråd och uppföljning blir mer intensivt och kunskapskrävande kan det förväntas finnas ett särskilt stort behov. Kyrkostyrelsen har idag till sin hjälp flera råd. Utredningen har föreslagit att kyrkostyrelsen ska inrätta ett särskilt råd för markförvaltning, vilket idag saknas. Kyrkostyrelsen konstaterar att ett expertråd för markförvaltning skulle kunna bidra med sådan kompetens och att kyrkostyrelsen har möjlighet att tillsätta ett sådant råd. Vidare konstaterar kyrkostyrelsen att ett expertråd för markförvaltning kan vara tillfälligt eller av mer permanent karaktär.

Kyrkostyrelsen avser att undersöka i vilken utsträckning ökad kompetens behövs och om ett expertråd ska tillsättas för att underlätta processen med att utveckla den strategiska styrningen av Svenska kyrkans skogsbruk. Det behöver även undersökas närmare vilken roll ett sådant expertråd skulle ha samt vilka ledamöter rådet ska bestå av. Inriktningen är emellertid att ett eventuellt expertråd har ordförande från kyrkostyrelsen samt att stiftens bidrar med ledamöter. En tidig uppgift för ett eventuellt expertråd kan till exempel bli att bistå kyrkostyrelsen i att bedöma behovet av övriga insatser för att stärka genomförandet. De övriga insatsområden som utredningen föreslagit kommenteras här.

Särskilda omställningsmedel anslås för att underlätta omställningen

Kyrkostyrelsen kan konstatera att utredningens förslag skulle innebära betydande intäktsminskningar. SLU har bidragit med två olika konsekvensanalyser som ramar in intäktsminskningarna under de tio

första åren till mellan 90 – 300 miljoner kronor årligen. Osäkerheten i denna typ av analyser bedöms vara stora. Kyrkostyrelsen bedömer vidare att utredningens förslag till omställning skulle innebära ökade kostnader koppla till bland annat ökad administration, ökade personalkostnader, lägre produktion på grund av lägre andel förädlad plantmaterial, lägre intäkter kopplat till diverse marknadseffekter med mera. Eftersom kyrkostyrelsen i denna skrivelse, till skillnad från utredningen, inte föreslår i detalj *hur* den nya inriktningen ska genomföras är det inte meningsfullt eller möjligt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna totalt sett. Principiellt sett kan emellertid kyrkostyrelsen ifrågasätta om kyrkoavgifter ska finansiera omställning av det skogsbruk som är avsett att bidra med ekonomiska förutsättningar. Frågan om hur de ekonomiska konsekvenserna av en omställning bäst hanteras kommer att behöva utredas vidare.

Att omfattande utbildningsinsatser görs inom Naturnära skogsbruk

Kyrkostyrelsen noterar och välkomnar att utbildningssatsningar görs kontinuerligt inom förvaltningarna och att även anlitade entreprenörer utbildas regelbundet. Det gäller inte minst inom områden som är relevanta för att genomföra så kallat naturnära skogsbruk. Kyrkostyrelsen delar utredningens uppfattning att utbildning och ökad kunskap inom till exempel naturnära skogsbruk kan vara avgörande för att få till stånd en verklig förändring i önskad riktning. Förvaltningarna uppmuntras att fortsätta utbilda och ligga i framkant kunskapsmässigt.

Att ett nytt uppföljningsprogram för generell hänsyn implementeras

Kyrkostyrelsen noterar att det inom ramen för samverkan inom STEF görs kontroller och uppföljning av verksamheten, bland annat miljöhänsyn, på flera sätt. Uppföljningen görs av såväl extern som intern revisor. Uppföljningen sker del inom ramen för skogsbrukets certifiering dels med egna gemensamma och stiftsspecifika metoder. Inom ramen för kommande utvecklingen av tillsyn avser kyrkostyrelsen att tillsammans med stiftens undersöka eventuellt ytterligare behov av uppföljning.

Att man inrättar en befattning med hög skogsekologisk kompetens

Kyrkostyrelsen konstaterar att ett ändrat agerande i skogsförvaltningen för att säkerställa en så hållbar förvaltning som möjligt kan innebära att det behövs ytterligare ekologisk kompetens. Kyrkostyrelsen noterar emellertid att den roll som utredningen beskriver och har föreslagit är av relativt operativ karaktär. Behovet av ökad kunskap kopplat till kyrkostyrelsen behöver analyseras vidare och hänger devis ihop med frågan om ett eventuellt expertråd.

Att man utvecklar samverkan med omgivande samhälle

Kyrkostyrelsen vill understryka vikten av samverkan och dialog med omgivande samhälle. Kyrkostyrelsen ser att detta är en naturlig del av markförvaltning och att det även utgör en betydande del av prioriterade uppgifter för förvaltningarna idag. Kyrkostyrelsen ser möjlighet att tillsammans med stiftens undersöka hur och vad som kan göras ytterligare eller annorlunda framåt. Utvecklad samverkan bedöms kunna leda till nya perspektiv, ökad förståelse, ökad kunskap och därmed ett skogsbruk som bidrar till ökade värden av olika slag. Enligt kyrkostyrelsen finns möjligheter kopplat till ökad samverkan med aktörer inom många områden, till exempel civilsamhälle, forskning och övrig skogsnäring. Behov undersöks vidare och utvecklas i processen framåt.

Att man utvecklar Svenska kyrkans hemsida för kommunikation om förvaltningen av prästlönetillgångarna

Kyrkostyrelsen delar utredningens uppfattning att kommunikation av förvaltningarnas arbete är viktigt. Det bidrar till transparens och trovärdighet. Även om de tretton stiftens vart och ett har sin egen förvaltning kan kyrkostyrelsen konstatera att samarbetet under de senaste åren har ökat när det gäller kommunikationsinsatser. En gemensam film om prästlönetillgångarna har producerats och den gemensamma hemsidan för prästlönetillgångarna har utvecklats ([Prästlönetillgångarna](#)). Under det

senaste året har på hemsidan en gemensam förvaltningsberättelse för förvaltningarna publicerats med redogörelser för bland annat uppgifter över skyddad natur, ekonomiskt resultat, hållbarhetsarbete, satsningar inom förnybar energiproduktion, certifiering samt andra kontroller och uppföljningar av verksamheten. Under våren har en kommunikatörstjänst tillsats inom Svenska kyrkan som kommer att arbeta åt förvaltningarna i samtliga stift.

Kyrkostyrelsen bedömer att betydelsen av samverkan kring kommunikation kan komma att öka ytterligare när förvaltningens nya inriktning ska kommuniceras. Kyrkostyrelsen förväntar sig att den positiva utvecklingen fortsätter och kommer att följa det fortsatta arbetet på området.

Ekonomisk utjämning

Hållbarhetsavgift och möjlighet för kyrkostyrelsen att besluta om utdelningens fördelning mellan andelsägande församlingar och utjämningssystemet

Kyrkostyrelsens bedömning: Inga förslag till ändringar i utjämningssystemet i nuläget.

Ändrad paragraf: Inga förslag till ändringar i nuläget.

Utredningens förslag: Solidariskt kyrkligt ansvar för ett hållbart skogsbruk införs. Församlingar och pastorat med andelstal i prästlönetillgångarna ska kunna kompenseras vid en omställning av Svenska kyrkans skogsbruk. Syftet är att värna de ekonomiska förutsättningarna för de församlingar och pastorat som kan få mindre utdelning från prästlönetillgångarna, som ett resultat av omställningen. Församlingar och pastorat i stift, som tar stort ansvar för att ställa om sitt skogsbruk enligt den inriktning som kyrkostyrelsen beslutar, ska också kunna få särskild compensation. Syftet är att premiera ansvarstagande. Kostnaden för compensationen ska bäras solidariskt inom Svenska kyrkan. För att möjliggöra en sådan modell föreslås dels införande av en hållbarhetsavgift för samtliga församlingar i Svenska kyrkan, dels en möjlighet att minska den andel av nettovinsten från förvaltningen av prästlönetillgångar som stiftet ska betala in till nationell nivå. Utredningen bedömer att modellen innebär ett långsiktigt ekonomiskt hållbart system som möjliggör både upprätthållande av nivåer i stiftsbidrag från nationell nivå, samt bibehållen utdelning till församlingar och pastorat med andelar i prästlönetillgångarna.

Utredningens analys indikerar att en hållbarhetsavgift på mellan 0,4 och 0,8 öre per skattekrona finansierar den föreslagna compensationen. Nivån på hållbarhetsavgift föreslås beslutas av kyrkomötet årligen.

Remissinstanserna: Tabellen nedan sammanfattar de kyrkliga enheterna ställningstagande till utredningens förslag om ändringar i utjämningssystemet kopplat till ändrad inriktning på Svenska kyrkans skogsbruk.

Ställningstagande	Antal	%
Tillstyrker	53	21
Tillstyrker delvis	36	14
Avstyrker	140	55
Ingen uppfattning	26	10
Totalt	255	100

Det är således en övervägande del av remissinstanserna som ställer sig negativa till utredningens förslag om ändringar i utjämningssystemet. Många av de svarande befarar att hållbarhetsavgiften kommer att belasta församlingarnas ekonomi och komplicera administrationen. Andra är oroliga för att avgiften skulle minska tillgängliga medel för kyrkans grundläggande uppgift och i förlängningen leda till höjda

kyrkoavgiftssatser, vilket i sin tur kan påverka människors beslut om medlemskap. Vanligt förekommande bland remissvaren är också en att en detaljerad konsekvensanalys och tydligare information om hur avgiften skulle påverka enskilda församlingarna efterfrågas. En del av remissinstanserna föreslår slutligen att eventuella ekonomiska konsekvenser av en omställning till hållbart skogsbruk hanteras inom befintligt utjämningsystem, alternativt finansieras av avkastningen från det gemensamma kapital som förvaltas på nationell nivå.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen delar den uppfattning som en del av remissinstanserna ger uttryck för om att det krävs en betydligt mer detaljerad konsekvensanalys av utredningens förslag om ändringar i utjämningsystemet än vad som framgår av själva utredningen, Därutöver behöver alternativa finansieringsmöjligheter till hållbarhetsavgiften identifieras och analyseras innan ett väl avvägt beslut i finansieringsfrågan är möjligt att fatta.

Kyrkostyrelsen är mot denna bakgrund i nuläget inte beredd att lägga fram några förslag avseende finansiering av ett hållbart skogsbruk utan avser i stället att återkomma med förslag i frågan till kyrkomötet. Detta får också till följd, som också framgår i andra delar av denna skrivelse, att skarpa förslag till ändrad inriktning på skogsbruket som får påverkan på Svenska kyrkans ekonomi behöver anstå.

Konsolideringsregler

Avsnittet ska ses över layoutmässigt

Kyrkostyrelsens slutsats: Kyrkostyrelsen tillämpar nya konsolideringsregler för prästlönertilgångarna från och med bokslutet på 2025 års förvaltning av tillgångarna.

Nuvarande konsolideringsregler: De årliga utdelningar som blir resultatet av föregående års förvaltning av prästlönertilgångarna ingår som en del i Svenska kyrkans utjämningsystem. Mot den bakgrunden tillämpar kyrkostyrelsen konsolideringsregler för tillgångarna, som anger hur mycket vinstmedel varje förvaltning maximalt kan ansamla. Syftet med konsolideringsreglerna är att säkerställa att så mycket som möjligt av avkastningen delas ut till församlingar och utjämningsystem, samtidigt som det över tid även ska finnas möjlighet att upprätthålla en stabil nivå på utdelningen.

Nuvarande konsolideringsregler, som tillämpats sedan år 2000, anvisar att varje förvaltning vid tidpunkten för årsbokslut får ansamla vinstmedel till ett belopp *som högst motsvarar ett genomsnitt av årets resultat över fem år från fastighetsförvaltningen plus ett belopp som motsvarar 40 procent av bundet prästlönefondskapital* (där orealiserat resultat från värdepapper ingår i den ansamlade vinsten). I samband med att definitivt besked om stiftsbidrag lämnas till stiftet (juni varje år) görs en kontroll av att aktuell ansamlad vinst i förvaltningen enligt senaste bokslut inte överstiger framräknat konsolideringstak enligt beskrivningen ovan.

Utredningens förslag:

Utredningen har, på uppdrag av kyrkostyrelsen, gjort en genomlysning av konsolideringsreglerna och lämnar följande förslag till ändringar i dessa:

- Schablonskatteavdraget i konsolideringstakets fastighetsdel tas bort
- Det sker en trappstegsvis höjning av högsta konsolideringsgrad i takets fonddel vid hög allokering mot fond, där

- förvaltningar som är allokerade mot fond¹ till mer än 50 procent får en högsta tillåtna konsolideringsgrad i fonden om 150 procent och
- förvaltningar som är allokerade mot fond till mer än 75 procent får en högsta tillåtna konsolideringsgrad i fonden om 160 procent

Dessutom föreslår utredningen att kyrkostyrelsen ger generalsekreteraren beslutsrätt om tillfälligt avsteg från konsolideringsreglerna, som gäller i de fall fondkapitalet hos en förvaltning tillfälligt sänks över ett årsskifte till följd av fastighetsaffärer i samma förvaltning.

Borttaget av schablonskatteavdraget i modellen görs mot bakgrund av att de flesta förvaltningarna gör skogsavdrag i deklarationen, vilket gör att den faktiska inkomstskatt som varje förvaltning betalar inte stämmer överens med schablonskatteavdraget i konsolideringstakets fastighetsdel. Förändringen innebär dessutom en förenkling i beräkningen av konsolideringstaket. Ändringarna i nivån på konsolideringstakets fondandel föreslås i syfte att ge stift, som har en hög andel fond i förvaltningen, möjlighet att kunna lämna en jämnare utdelning till andelsägarna mellan åren än vad som kan bli fallet idag. Sammantaget leder dessa förändringar till att det samlade konsolideringstaket för prästlönetillgångar höjs med 13 procent eller drygt 270 miljoner kronor, där större delen av höjningen är koncentrerad till ett fåtal stift där prästlönetillgångarna till största delen består av fondförvaltning.

Remissinstanserna: Tabellen nedan sammanfattar de kyrkliga enheterna ställningstagande till utredningens förslag om ändringar i utjämnningssystemet kopplat till prästlönetillgångarnas konsolideringsregler.

Ställningstagande	Antal	%
Tillstyrker	70	28
Tillstyrker delvis	8	3
Avstyrker	31	12
Ingen uppfattning	145	57
Totalt	254	100

Det är en övervägande del av remissinstanserna som saknar uppfattning om utredningens förslag i denna del. Det kan bero på att många församlingar och pastorat inte känner till att konsolideringsreglerna finns. Samtliga stift tillstyrker dock utredningens förslag om ändringar i dessa regler.

Kyrkostyrelsens slutsats

Nuvarande konsolideringsregler har tillämpats under en mycket lång tid, vilket var ett skäl till att styrelsen ville att utredningen i sina analyser även skulle beakta dessa regler.

Kyrkostyrelsen välkomnar förslag till ändringar i reglerna som medför förenklingar och ökad flexibilitet i tillämpningen, samt underlättar stiftens förvaltning av prästlönetillgångar. Kyrkostyrelsen har mot den bakgrunden för avsikt att tillämpa de nya reglerna från och med bokslutet som görs på 2025 års förvaltning av tillgångarna.

Inriktning för skogsförvaltningen

Texten nedan ska läsas mot bakgrund av att KS inte går vidare med utredningens förslag om *mål och inriktning för skogsförvaltningen*, d.v.s. *hur skogen ska skötas operativt och mer i detalj*. Det som

¹ För att mäta allokeringen mot fond dividerar man det bundna prästlönefondskapitalet med det totala bundna kapitalet (den del av eget kapital som inte får tas i anspråk för utdelning) under Eget kapital.

utredningen skrev och föreslog om *hur:et* (föreslogs beslutas av KS) blir därmed inte heller aktuellt att gå vidare med i skrivelsen.

I skrivelsen föreslås däremot att utredningens mål för skogsförvaltningen ”lyfts upp” till kyrkoordningen (vision/inriktning). I processen framåt där stiftan kan sätta mål för skogsförvaltningen, som kan följas upp inom ramen för utvecklad tillsyn, kan utredningens föreslagna inriktningar aktualiseras.

Det kan därför vara värdefullt att redogöra kort för överväganden/kommentarer kring alla förslag om skogsbrukets inriktning.

Kyrkostyrelsens bedömning: Kyrkostyrelsen anser att respektive stift har ansvar för hur skogsförvaltningen ska utföras för att leva upp till kyrkoordningens bestämmelser. Kyrkostyrelsen avser att tillsammans med förvaltningarna och övriga närmast berörda inom Svenska kyrkan, följa upp utvecklingen av förvaltningen inom ramen för den utvecklade tillsynen.

Utredningens förslag: (förutsätts beslutas av kyrkostyrelsen)

”Målet för förvaltningen av skog som ingår i prästlönetillgångarna och av kyrkan ägd skog ska vara: Svenska kyrkans skogsbruk ska bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder där fler värden kan levereras samtidigt, såsom andliga och existentiella värden, ekonomisk avkastning, biologisk mångfald, klimatnytta, ekosystemtjänster i övrigt och social välfärd”.

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna:

Remissinstansernas yttranden över detta förslag redogörs för i kapitel 1.5.2.3 (En vision...)

Kyrkostyrelsens överväganden

På annat ställe i skrivelsen redogörs för varför kyrkostyrelsen inte bör besluta om mål och inriktning för skogsförvaltningen. Kyrkostyrelsen föreslår emellertid att kyrkomötet ska besluta om en vision/inriktning för prästlönefastigheter som är formulerad på ett likande sätt som utredningens förslag till mål för skogsförvaltningen. Det bedöms vara i linje med att stiftan har delegerats ansvar för förvaltningen av kyrkomötet. Nationella regler och bestämmelser inte på ett orimligt sätt begränsa stiftens möjlighet att ta det ansvar de delegerats. Kyrkostyrelsen menar också, liksom många remissinstanser, att det är viktigt att ta tillvara den kompetens som finns lokalt när det gäller att skogsbruk.

Det innebär ett stort ansvar att förvalta skogen i enlighet med Svenska kyrkans ambition. Det behöver göras på ett klokt och väl avvägt sätt avseende vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det som uttrycks i inledningen till kyrkoordningens elfte kapitel gäller även skogsförvaltning: De som har hand om kyrkans ekonomi och egendom svarar för sin förvaltning inför både Gud och människor. Förvalterskapet måste utövas med hänsyn till hela Guds skapelse. En förvaltare måste vara pålitlig och klok och kunna svara för sin förvaltning när den granskas.

Kyrkostyrelsen anser att respektive stift [utifrån visionen (eller inriktningen)] ska bestämma *hur* skogsförvaltningen framåt ska utföras för att leva upp till kyrkoordningens bestämmelser. Kyrkostyrelsen avser följa upp utvecklingen inom ramen för tillsynen, tillsammans med förvaltningarna och övriga närmast berörda inom Svenska kyrkan.

Områden för biologisk mångfald och klimat

Utredningens förslag (förutsätts beslutas av kyrkostyrelsen): *”20 % av den produktiva skogsmarken ska avsättas för skydd av biologisk mångfald och klimatåtgärder (kolinlagring). Målet ska vara uppnått 2030. Vid uppnående av denna nivå får nya frivilligt avsatta områden bytas mot andra tidigare avsatta områden med lägre naturvårdskvalité (max 1 %).”*

Remissinstanserna: Bland stiften har ett stift tillstyrkt förslaget medan två tillstyrker delvis. Nio stift avstyrker utredningens förslag. Ett stift har valt att inte svara. Av stiftet som avstyrker förslaget är den genomgående invändningen att man motsätter sig att kyrkostyrelsen ska fastställa en nationell målsättning för skogsbruket inom förvaltningen av prästlönetillgångarna. Strängnäs stift avstyrker i detta avsnitt förslaget att nu slå fast en procentsats som avser hela Svenska kyrkan. Stiftets bedömning är att ytterligare utredning erfordras. Samma avstyrkan gäller också för tidpunkten för genomförandet med samma motivering.

Yttrandena från församlingar och pastorat visar på en bred variation av åsikter kring förslaget att avsätta en viss procent av skogsmark för skydd av biologisk mångfald och klimatåtgärder. Många respondenter uttrycker oro för ekonomiska förluster och betonar vikten av att beakta lokala förutsättningar och tidigare avsättningar. Det finns en tydlig splittring i synen på hur stor andel som bör skyddas, med förslag som sträcker sig från 5 procent till 30 procent. Flera betonar vikten av att vänta på ytterligare forskning och nationella utredningar för att harmonisera åtgärder och dra nytta av bredare kunskapsbas. Kritik riktas också mot att beslut fattas på nationell nivå utan hänsyn till lokala förhållanden, och det föreslås att beslut bör fattas på stiftsnivå för att anpassa skyddsåtgärder efter lokala skogsförhållanden.

Kyrkostyrelsens övervägande

Kyrkan har idag ca 13 procent av arealen avsatt för naturvårdsändamål genom så kallade NO (natur orörd) och NS (natur skötsel) områden. Utöver det är ytterligare ca en procent av skogen inom prästlönetillgångarna formellt avsatt skog. Arealerna har ökat över tid och fortsätter att öka. Utredningen har motiverat förslagen om ökade avsättningar dels med skäl kopplade till biologisk mångfald dels med att upptag av koldioxid fortsätter att ske även åldrande avsatta bestånd. Kyrkostyrelsen kan konstatera att de föreslagna målen motsvarar höga ambitioner när det gäller skydd av biologisk mångfald. I syfte att värna biologisk mångfald förväntar sig kyrkostyrelsen att avsättningarna ökar ytterligare inom Svenska kyrkans skogar. Arbetet framåt med avsättningar bör utgå från en gedigen nulägesanalys baserad på god ekologisk kunskap.

När det gäller klimatnytta noterar kyrkostyrelsen att det finns omfattande kunskap och forskning och att olika slutsatser kan dras huruvida det är den mest klimatvänliga strategin att låta skogen stå orörd (stärka kolsänkan i växande skog). Kyrkostyrelsen uppfattar dock följande om skog och klimat. Skogen och skogsbruket bidrar till klimatnytta. *Hur* skogen bäst bidrar, beror i stor utsträckning på vilken systemgräns, i tid och rum, man utgår ifrån. Om utgångspunkten är det enskilda trädet eller beståndet kan slutsatsen bli en annan än om man utgår från ett landskapsperspektiv. I vilken utsträckning förbrukningen av förnybara skogsprodukter kan förväntas ersätta (substituera) eller undantränga konsumtion av fossila material och energi spelar också stor roll.

Kyrkostyrelsen avstår emellertid från att i denna skrivelse dra några slutsatser om hur Svenska kyrkans skogsförvaltning bäst bidrar till klimatnytta. Kyrkostyrelsen vill i stället understryka vikten av att noga följa såväl kunskapsläge som beprövad och nyvunnen erfarenhet. Kyrkostyrelsen bedömer därmed att det finns anledning att ytterligare analysera hur skogsbruket bäst kan bidra till omställningen genom såväl förstärkt kolsänka i växande skog som genom substitution av fossila material och fossil energi. Kyrkostyrelsen konstaterar vidare att det finns målkonflikter mellan å ena sidan hur skogen ska förvaltas för att ge klimateffekt på relativt kort sikt och å andra sidan vad som kan förväntas ge mest

klimatnytta på lång sikt. Det finns även målkonflikter mellan å ena sidan klimatnytta och produktion och å andra sidan biologisk mångfald. Konsekvensanalyser och avvägningar behöver göras, vilket kyrkostyrelsen avser bidra till i den fortsatta processen.

Kyrkostyrelsen har noterat de scenarioanalyser som genomförts av SLU utifrån utredningens förslag och kan konstatera att avkastningen av ett skogsbruk där en betydande andel av avverkningsmogen skog undantas från skogsbruk initialt (år 1-10) kan förväntas minska kraftigt (effekten på avkastning minskar på sikt). Analyserna visar också på kraftigt minskade nuvärden. Kyrkostyrelsen noterar att några remissinstanser ifrågasatt om utredningens förslag därmed kan anses vara förenlig med ändamålsparagrafen för prästlönetillgångarna i Lagen om Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen konstaterar att skogsförvaltningen ska bidra till uthållig avkastning och ske med beaktande av samtliga hållbarhetsdimensioner (enligt skrivelsens förslag). Att stiftens förvaltningar med beaktande av myndigheternas rekommendationer, tillgänglig expertis och lokala förhållanden ges ansvar i den fortsatta processen att prioritera avsättningar bedöms bidra till att minska risken för att det inte ska kunna uppnås.

Kyrkostyrelsen anser att det är viktigt att åtgärder för till exempel biologisk mångfald eller klimat görs med beaktande av eventuell möjlighet att få ekonomisk ersättning för till exempel uppskjuten avverkning, försäljning av kolkrediter samt biokrediter. Kyrkostyrelsen noterar också att det förutom frivilliga avsättningar (då det inte utgår någon intrångsersättning), finns möjligheter till formella skydd varvid ersättning utgår.

I linje med att kyrkostyrelsens förslag att inte sätta mål och inriktning för skogsförvaltningen anser kyrkostyrelsen att eventuella mål för hur stor andel av arealen som ska undantas skogsbruk för att leva upp till kyrkoordningens bestämmelser bör tas fram av stift. Det bör ske med beaktande av myndigheternas rekommendationer, tillgänglig expertis och lokala förhållanden. Kyrkostyrelsen avser att, tillsammans med förvaltningarna och övriga närmast berörda inom Svenska kyrkan, följa upp utvecklingen när det gäller avsatta arealer inom ramen för den utvecklade tillsynen.

Prioriterade naturtyper

Utredningens förslag *Vid utseendet av nya områden för biologisk mångfald och klimat bör följande naturtyper prioriteras: alla områden som ingår i de stora sammanhängande naturskogarna som föreslogs skyddas av Skogsutredningen 2020, huvuddelen av de kvarvarande kontinuitetsskogarna, tillkommande ej brukad skog inom renskötselområdet, ädelövskog, kalkbarrskog, skog för artbevarande i övrigt enligt artskyddsförordningen samt vissa restaureringsmarker. Planeringen över vilka nya områden som berörs bör i huvudsak vara klar inom en tvåårsperiod.*

Remissinstanserna:

Ett stift tillstyrker "med kommentar", två stift tillstyrker delvis, medan åtta stift avstyrker utredningens förslag. Bland de stift som avstyrker förslaget, däribland Göteborgs stift, Luleå stift, Uppsala stift med flera, är en vanligt förekommande analys att avsättningar bör ske efter bedömning av faktiska naturvärden samt regionala bristanalyser och inte genom schabloner eller av kyrkostyrelsen beslutade procentsatser. Flera stift, däribland Härnösands stift, påpekar att en prioritering av områden för skydd idag sker bland annat genom skogscertifieringen och de ekologiska landskapsplaner som upprättas. Växjö stift menar att det är rimligt att Svenska kyrkan följer de överväganden som staten gör och inte beslutar om egna principer för vilken slags skog som ska skyddas.

Yttrandena från församlingar och pastorat visar på en blandad men generellt försiktig inställning till förslaget om skogsskydd och förvaltning. Majoriteten av respondenterna uttrycker oro över tidsramar och detaljstyrning, och betonar behovet av lokalt anpassade beslut snarare än centraliserade schablonlösningar. Många ifrågasätter också den föreslagna tidsplanen som anses vara för snäv och framhåller att befintliga lagar och certifieringar redan adresserar många av de frågor som förslaget syftar till att reglera. Det finns en tydlig preferens för att beslut om skogsförvaltning bör tas på stiftsnivå, där

lokala förhållanden och expertis kan vägleda beslutsprocessen. Samtidigt finns det en uppfattning om att befintliga regelverk och förvaltningspraxis redan täcker många av de aspekter som förslaget berör, vilket gör nya regleringar överflödiga eller till och med problematiska.

Kyrkostyrelsens överväganden

Enligt ändamålsparagraf i Lagen om svenska kyrkan ska prästlönетillgångarnas bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Därmed ska också skogsförvaltningen bidra med avkastning från verksamheten. Med den utgångspunkten är en genomtänkt prioritering av avsättningar viktig för att skogsförvaltningen ska bidra till så mycket miljövärden som möjligt givet de resurser som finns. Det vore olyckligt ur miljösynpunkt om mer triviala skogar skyddas på bekostnad av områden som har särskilt stor potential att utveckla mycket höga naturvärden. Utredningens föreslagna prioriteringar följer i stort de som anges i den nationella strategin för formellt skydd av skog (Skogsstyrelsen/Naturvårdsverket). Kyrkostyrelsen bedömer att dessa riktlinjer bör vara en god övergripande utgångspunkt för fortsatt arbete med avsättningar. Kyrkostyrelsen håller med många av remissinstanserna att det är viktigt och nödvändigt att utgå från de lokala förhållandena, dess förutsättningar och behov vid prioritering av avsättningar. Kyrkostyrelsen anser att det ligger inom ramen för delegationen till stiftet att med beaktande av myndigheternas rekommendationer, tillgänglig expertis och lokala förhållanden att prioritera vilka naturtyper som ska avsättas. Kyrkostyrelsen avser att, tillsammans med förvaltningarna och övriga närmast berörda inom Svenska kyrkan, följa upp utvecklingen inom ramen för tillsynen.

Områden för anpassat trakthyggesbruk

Utredningens förslag (förutsätts beslutas av kyrkostyrelsen):

Anpassat trakthyggesbruk bedrivs inom 47 % av arealen. Omloppstiden förlängs i hälften av denna areal till 20 % över lägsta slutavverkningsålder för kolbindning i skogen (ökad kolsänka) och senare bättre substitution. Alla contortabestånd avvecklas inom en 10-årsperiod och ersätts med tall. Den generella hänsynen förstärks och omfattar fortsättningsvis 15 % hänsynsyta och virkesvolym.

Remissinstanserna: Fyra stift tillstyrker delvis utredningens förslag, medan åtta stift avstyrker förslaget. Ett av stiftet har inte valt att svara. Bland de stift, till exempel Uppsala stift, Växjö stift och Karlstads stift, som avstyrker förslaget är en genomgående input att detta är beslut som bör fattas på stiftsnivå och inte av kyrkostyrelsen. Karlstads stift skriver exempelvis att beslut på en operativ nivå ska tas av den som ansvarar för förvaltningen baserat på kyrkoordningens reglering, det vill säga stiftet. Detta då schabloniserade måltal riskerar att leda till in-optimeringar, då hänsynsbehovet varierar starkt från trakt till trakt.

Bland församlingar och pastorat uttrycker en majoritet av respondenterna en önskan om att minska andelen trakthyggesbruk och öka fokus på mer hållbara skogsbruksmetoder som främjar biologisk mångfald och koldioxidbindning. Många är kritiska till att avverka contortatall i förtid och förespråkar att avvecklingen sker vid slutavverkningsålder. Det finns en tydlig tendens att stödja en gradvis övergång till naturnära skogsbruk och en ökad andel skyddade eller hyggesfria områden. Samtidigt framhålls vikten av lokala beslut och anpassningar baserat på geografiska och skogliga förutsättningar, snarare än strikta nationella riktlinjer och procentsatser. Respondenterna betonar behovet av ytterligare forskning och utredningar för att stödja beslutsprocessen och säkerställa att skogsbrukspraxis är både ekonomiskt hållbara och miljömässigt försvarbara.

Kyrkostyrelsens överväganden

Kyrkostyrelsen delar utredningens mening att skogsbruk med ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av brukningsmetoder (enligt utredningens förslag) bör utvecklas mot större

miljöhänsyn, vilket inte motsätter ett anpassat trakthyggesbruk på en betydande del av arealen. Kyrkostyrelsen noterar att utredningen föreslår ökade omloppstider och konstaterar att flera stift idag tillämpar omloppstider motsvarande utredningens förslag, eller i vissa fall betydligt längre än så. I synnerhet tall avverkas ofta betydligt senare än lägsta tillåtna ålder enligt skogsvårdslagen. Kyrkostyrelsen delar utredningens synpunkt att det är angeläget att till exempel äldre tall kan avverkas för syften kopplade till Svenska kyrkans kulturmiljövård såsom produktion av stavspån för kyrktak.

Kyrkostyrelsen bedömer att fortsatt inriktning och detaljer kring hur skogsbruket ska bedrivas bör tas fram i en tillsitsbaserad process med närmast berörda inom Svenska kyrkan. I linje med att Kyrkostyrelsens förslag att inte sätta mål och inriktning för skogsförvaltningen anser kyrkostyrelsen att eventuella procentsatta arealmål för olika inriktningar för skogsbruket bör tas fram av stiftet. Kyrkostyrelsen avser att, tillsammans med förvaltningarna och övriga närmast berörda inom Svenska kyrkan, följa upp utvecklingen inom ramen för den utvecklade tillsynen.

Hänsyn och anpassning

Utredningens förslag

Hyggesstorleken begränsas.

Skogsstyrelsens målbilder för generell hänsyn tillämpas fullt ut varvid extra fokus läggs på hänsynskrävande biotoper, vattenmiljöer, fornlämningar och skador vid markberedning. Hänsynen gäller som medeltal i ett bestånd.

Lövandelen ökar generellt och omföring sker av gran till tall (ståndorts- och klimatanpassning).

Remissinstanserna: Två stift tillstyrker utredningens förslag och två stift tillstyrker delvis. Sju stift avstyrker förslaget. Ett stift har uppgett att de saknar uppfattning medan ett annat stift valt att inte svara. Göteborgs stift, som avstyrker förslaget, anser att förvaltningen till stor del redan tillämpar det utredningen föreslår och att det är varje stift som ska utforma inriktning och mål utifrån deras egna lokala förutsättningar. En linje som även Uppsala stift, Härnösands stift och Skara stift lyfter.

Enkätsvaren visar att många respondenter redan anser att de följer befintliga regler och certifieringar inom skogsbruket och att många av de föreslagna åtgärderna redan är implementerade. Det finns en tydlig tendens att beslut bör fattas på stiftsnivå snarare än på en central kyrkostyrelsenivå, med hänsyn till lokala förhållanden och specifika behov. Respondenterna betonar vikten av ståndortsanpassning och är generellt positiva till att begränsa hyggesstorlekar, men många uttrycker behovet av klarare definitioner och riktlinjer för vad detta innebär. Det finns också en viss tveksamhet kring ekonomiska konsekvenser och praktiska genomföranden av förslagen, samt en önskan om att fortsätta med nuvarande praxis så länge den anses ansvarsfull och i enlighet med gällande lagstiftning.

Kyrkostyrelsens överväganden

Kyrkostyrelsen anser att skogsförvaltningen ska ha mycket höga ambitioner när det gäller hänsyn. Utredningen konstaterar att hyggesstorleken har betydelse för hur allmänheten uppfattar en avverkning. Kyrkostyrelsen har ingen annan uppfattning. Att utforma hyggen med stor hänsyn till inte minst ekologiska och sociala hänsyn och helt undvika riktigt stora hyggen är sannolikt ett av de allra viktigaste hänsyn som krävs för att bedriva skogsbruket i enlighet med kyrkoordningens portalparagraf och den vision för förvaltningen av prästlönefastigheterna som föreslås av kyrkostyrelsen.

Vidare noterar kyrkostyrelsen att utredningen anser att Svenska kyrkan bör gå i bräsch för skonsammare markberedning. Kyrkostyrelsen bedömer att även markberedning har relativt stor betydelse för allmänhetens uppfattning av en avverkning och ser möjligheter för förvaltningarna att ta del av den senaste utvecklingen inom skonsam markberedning och även bidra till fortsatt utveckling.

Mycket höga ambitioner bör, enligt kyrkostyrelsen, även gälla för hänsyn till fornminnen och kulturlämningar. Att som utredningen föreslår arbeta utifrån en nollvision när det gäller skador på kulturlämningar är enligt kyrkostyrelsen en intressant möjlighet.

Vid sidan om hänsyn till den biologiska mångfalden menar kyrkostyrelsen, liksom utredningen, att anpassning till skogsmarkens egenskaper (ståndortsanpassning) och anpassning av skogsskötseln till ett förändrat klimat (klimatanpassning) bör vara vägledande vid hänsyn. Generellt sett anser kyrkostyrelsen att det finns synergieffekter kopplade till hänsyn och ståndorts- och klimatanpassning då det förväntas leda till ökad lövandel och mer tall (och mindre gran) i södra delen av Sverige.

Kyrkostyrelsen noterar att förvaltningarna idag arbetar aktivt med bland annat skogsbrukscertifiering och Skogsstyrelsens målbilder för god miljöhänsyn.

Kyrkostyrelsen anser att det ligger inom ramen för delegationen till stiftet att med beaktande av myndigheternas rekommendationer, tillgänglig expertis och lokala förhållanden att utveckla och förstärka den så kallade generella hänsynen. Kyrkostyrelsen avser att, tillsammans med förvaltningarna och övriga närmast berörda inom Svenska kyrkan, följa upp utvecklingen inom ramen för tillsynen.

Områden för naturnära skogsbruk

Utredningens förslag

33 % av skogsinnehavet brukas med naturnära skogsbruk och underindelas enligt följande:

- Anpassning till rennäringens behov 8 %*
- Blädning 10 %*
- Hyggesfritt i övrigt – luckor, överhållen skärm 15 %*

Planeringen av klassningen av bestånden bör i huvudsak vara klar inom en tvåårsperiod. I klassningsarbetet ska samverkan ske med berörda församlingar (jämför förslag till ny paragraf i kyrkoordningen i kapitel 12.2.6)

Med naturnära skogsbruk menas ett multifunktionellt landskap, i allt väsentligt produktionsklassad mark, med skonsamt, småskaligt varierat skogsbruk med kombinerade mål och med följande komponenter av anpassning:

- Social hänsyn i vid bemärkelse, här avses bland annat friluftsliv, kulturmiljövård, rekreation och hälsa. Särskilt fokus på tätortsnära skog*
- Hänsyn till rennäringen*
- Större lövandel där det är möjligt*
- Stor andel naturlig förnygring*
- Inslag av restaureringsåtgärder, bland annat ökning av områden med marklav*
- Ingen gödsling - Ingen dikning - Inga främmande trädslag*
- Ekologiskt funktionella kantzoner längs sjöar och vattendrag - Hänsyn till ras och skred*
- Klimathänsyn genom återvätning främst på dikade näringsrika torvmarker.*

Precisering rörande områden för naturnära skogsbruk: Anpassning till rennäringens behov, blädning och hyggesfritt i övrigt

Utredningens förslag

Målet avser mager tallskog i renskötseområdet. Dessa områden renskötseanpassas genom en hårdare röjning och gallring och ingen eller mycket skonsam markberedning. Den generella hänsynsnivån inom dessa områden är 10 %.

Blädning förutsätts ske i de kvarvarande kontinuitetsskogarna efter att huvuddelen avsatts för biologisk mångfald och klimat. I övrigt handlar det om befintliga flerskiktade skogar, heterogen

granskog (blandskog). Då arealerna inte är tillräckliga för att omedelbart ställa om till blädning sker också planering av områden med inväxande blädningsskog där omställning från enskiktad till fler- eller fullskiktad skog förutsätts ske systematisk i berörda bestånd både i etablerings-, röjnings- och gallringsfas. Den generella hänsynsnivån inom dessa områden är 15 %.

Övriga så kallade hyggesfria alternativ – luckor och överhållen skärm – planläggs på 15 % av arealen. Den generella hänsynsnivån inom dessa områden är 15 %.

Remissinstanserna: Tre stift tillstyrker delvis. Nio stift avstyrker förslaget och ett stift har valt att inte svara. Några stift som delvis tillstyrker förslaget menar att de står bakom förslaget i princip men att de inte kan ta ställning till eller avstyrker exakta procentsatser. Flera stift menar att tiden för omställningen är alltför kort. Av de stift som avstyrker förslaget är en genomgående invändning att detta är beslut som bör fattas på stiftsnivå och inte av kyrkostyrelsen. Skara stift menar att utredningens förslag om att ställa om Svenska kyrkans skogsbruk till ett mer naturnära skogsbruk är mycket omfattande. Att genomföra en sådan omställning tar mycket lång tid och behöver grundas på tillämplad forskning och praktiska erfarenheter. Att enligt utredningens förslag ställa om skogsbruket, med de förutsättningar som finns, medför stora risker i form av ökade kalamiteter, som till exempel storm- och insektsskador. Där till är det oklart vilka och hur stora effekterna blir avseende skogens tillväxt (klimatnytta), den biologiska mångfalden, sociala värden och den ekonomiska avkastningen. Härnösand anför att förslaget innebär en mycket stor påverkan på stora arealer på mycket kort tid. Detta utan att erfarenhetsmässig kunskap eller vetenskapligt stöd finns. Vad gäller anpassningar till rennäringens behov är det inget som bör kvantifieras med procentmål. Härnösands stift är FSC-certifierat och tillämpar samplanering (som bygger på FPIC- principen) med respektive sameby. Själva principen med samplaneringen är att vara lyhörd för respektive samebys synpunkter och önskemål. Samplaneringen omfattar hela stiftets areal. Att sätta ensidiga procentuella mål är att föregripa samplanering och sätter därmed FPIC-principen ur spel enligt stiftet.

En majoritet av pastorat och församlingar uttrycker en önskan om en ökad andel naturnära och hyggesfritt skogsbruk inom Svenska kyrkans skogsförvaltning, med en minskning av trakthyggesbruk. Många svar understryker vikten av att anpassa skogsbruket till lokala och regionala förhållanden snarare än att följa strikta nationella procentsatser. Det finns också en stark åsikt om att beslut bör fattas på stiftsnivå där lokal kunskap och förutsättningar kan tas i beaktande. Samtidigt framhålls behovet av att respektera samernas rättigheter och anpassa skogsbruket efter rennäringens behov där det är relevant. Respondenterna ifrågasätter även den korta tidsramen för omställningen och efterfrågar mer forskning och konsekvensanalyser för att stödja övergången till föreslagna skogsbruksmetoder.

Kyrkostyrelsens överväganden

Kyrkostyrelsen föreslår en vision för förvaltningen där ”Förvaltningen av prästlönetillgångar ska utifrån lokala förutsättningar bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder...” I linje med visionen ser kyrkostyrelsen positivt på möjligheten att genom skogsbruket bidra till ett varierande landskap. Därför bör förvaltningen av prästlönetillgångarna ligga i framkant när det gäller att, utifrån lokala förutsättningar, bidra till att blädningsbruk, hyggesfria metoder i övrigt samt anpassningen till rennäringens behov ökar. Kyrkostyrelsen noterar att förvaltningarna idag arbetar med detta men anser att omfattningen kan fortsätta att öka. Kyrkostyrelsen ser även möjlighet att tillsammans med stiftens inhämta ytterligare erfarenheter från andra skogsbruksaktörer, till exempel Uppsala Akademiförvaltning som genomför en förändring av skogsbruket i samma riktning som utredningen föreslår.

I linje med att Kyrkostyrelsens förslag att inte sätta mål och inriktning för skogsförvaltningen anser kyrkostyrelsen att eventuella mål för hur stor andel av arealen som ska bedrivas med olika skogsbruksfilosofier såsom ”naturnära skogsbruk” bör tas fram av stiftet. Det gäller även ytterligare preciseringar som till exempel andelar för olika skötselmetoder, inklusive andra förslag mer i detalj som

utredningen har presenterat. Stiftens arbete med att utveckla ett mer varierat skogsbruk bör ske med beaktande av myndigheternas rekommendationer, tillgänglig expertis och lokala förhållanden. Kyrkostyrelsen avser att, tillsammans med förvaltningarna och övriga närmast berörda inom Svenska kyrkan, följa upp utvecklingen inom ramen för den utvecklade tillsynen.

Ikraftträdande

xx

Konsekvenser

xx

Kommentar till bestämmelsen i kyrkoordningen